

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ
МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ:

національний і європейський контекст

EVOLUȚIA ARTEI MODERNE ȘI
A EDUCAȚIEI PEDAGOGICE:

context național și european

DEVELOPMENT OF
MODERN ART AND
PEDAGOGICAL EDUCATION:

national and european context

**DEVELOPMENT OF MODERN ART AND PEDAGOGICAL
EDUCATION: NATIONAL AND EUROPEAN CONTEXT**

Collective volume

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Монографія

**EVOLUȚIA ARTEI MODERNE ȘI A EDUCAȚIEI PEDAGOGICE:
CONTEXT NAȚIONAL ȘI EUROPEAN**

Volum colectiv

Edited by Myroslava Vovk

Foreword by Stefan Purici

Stefan cel Mare University of Suceava Publishing House

Suceava – 2023

Reviewers:

Jan Sikora, Doctor of Sciences, Associate Professor of the Department of Labor and Androgynous Pedagogy, Institute of Pedagogy, Maria Grzegorzewska Academy of Special Education (Warsaw, Poland).

Adina Colomeischi, Doctor of Educational Sciences, Associate Professor, Faculty of Educational Sciences, Stefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania).

Oleksandr Lavrinenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Theory and Practice of Pedagogical Education of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences (Kyiv, Ukraine).

Otilia Clipa, Doctor of Educational Sciences, Associate Professor, Faculty of Educational Sciences, Stefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Development of modern art and pedagogical education : national and

European context / ed. by Myroslava Vovk ; foreword by Stefan Purici. -

Suceava : Editura Universității "Ștefan cel Mare", 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-973-666-786-2

I. Vovk, Myroslava (ed.)

II. Purici, Ștefan (pref.)

**DEVELOPMENT OF MODERN ART AND PEDAGOGICAL
EDUCATION: NATIONAL AND EUROPEAN CONTEXT**

Collective volume

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Монографія

**EVOLUȚIA ARTEI MODERNE ȘI A EDUCAȚIEI PEDAGOGICE:
CONTEXT NAȚIONAL ȘI EUROPEAN**

Volum colectiv

*Recommended for publication by the Academic Council
of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
(Minutes No. 7 of May 25, 2023)*

Development of Modern Art and Pedagogical Education: National and European Context: Collective volume. Nelliia Nyckhalo, Larysa Lukianova, Heorhii Filipchuk, Oksana Komarovska, and others; Foreword by Stefan Purici. Edited by Myroslava Vovk. Suceava, 2023.

The **initiator of the collective volume** is the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Partners: Stefan cel Mare University (Suceava, Romania), George Enescu National University of Arts (Iasi, Romania), Stefan Batory Academy of Applied Sciences (Skierniewice, Poland), Comenius University (Bratislava, Slovakia), Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Institute of Educational Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukrainian Institute of Advanced Training for TV & Radio Broadcast and the Press experts, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, National Pedagogical Dragomanov University, Kherson State University, Rivne State University of Humanities.

Reviewers:

Jan Sikora, Doctor of Sciences, Associate Professor of the Department of Labor and Androgynous Pedagogy, Institute of Pedagogy, Maria Grzegorzewska Academy of Special Education (Warsaw, Poland);

Adina Colomeischi, Doctor of Educational Sciences, Associate Professor, Faculty of Educational Sciences, Stefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);

Oleksandr Lavrinenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Theory and Practice of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences (Kyiv, Ukraine);

Otilia Clipa, Doctor of Educational Sciences, Associate Professor, Faculty of Educational Sciences, Stefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania).

The collective volume “Development of modern art and pedagogical education: national and European context” presents the experience and innovations in the field of training art teachers, the results of scientific research on the theory and practice of art and pedagogical education in Ukraine and abroad, taking into account European integration processes. It covers the theoretical and historical discourse on the development of art and pedagogical education in Ukraine and foreign countries, as well as national and European experience in introducing innovations in the training of modern teachers.

The book will be useful for teachers of higher pedagogical education institutions, in particular for teachers of art faculties and institutes, teachers of out-of-school art education institutions, scholars researching Ukrainian and foreign experience in training a modern teacher, and anyone interested in the theory and practice of art and pedagogical education.

© Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Ukraine, 2023
© Stefan cel Mare University of Suceava, Romania, 2023

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України (протокол № 7 від 25 травня 2023 р.)*

Розвиток сучасної мистецько-педагогічної освіти: національний і європейський контекст: монографія. Нелля Ничкало, Лариса Лук'янова, Георгій Філіпчук, Оксана Комаровська та ін.; передмова Стефана Пуріча, за наук. ред. Мирослави Вовк. Сучава, 2023.

Ініціатор укладання монографії – відділ змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України.

Партнери видання: Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Румунія), Яський університет мистецтв імені Дж. Енеску (Румунія), Академія прикладних наук імені Стефана Баторія (м. Скерневіце, Польща), Університет імені Я.А. Коменського у Братиславі (Словаччина), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Інститут проблем виховання НАПН України, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіо і преси. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Херсонський державний університет, Рівненський державний гуманітарний університет.

Рецензенти:

Сікора Ян – доктор наук, доцент кафедри праці та андрогогічної педагогіки Інституту педагогіки Академії спеціальної освіти Марії Гжегожевської у Варшаві (Варшава, Польща);

Адіна Коломейські – доктор педагогічних наук, доцент факультету педагогічних наук Сучавського університету «Штефан чел Маре» (Сучава, Румунія);

Лавріненко Олександр – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук (Київ, Україна);

Отілія Кліпа – доктор педагогічних наук, доцент факультету педагогічних наук Сучавського університету «Штефан чел Маре» (Сучава, Румунія).

У колективній монографії «Розвиток сучасної мистецько-педагогічної освіти: національний і європейський контекст» представлено досвід й інновації у сфері підготовки педагогів мистецького фаху, результати наукових досліджень з проблем теорії і практики мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжжі з урахуванням євроінтеграційних процесів. Висвітлено теоретичний й історичний дискурс проблеми розвитку мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжних країнах, а також представлено національний та європейський досвід упровадження інновацій у підготовку сучасного педагога.

Монографічне видання буде корисним для викладачів закладів вищої педагогічної освіти, зокрема для викладачів мистецьких факультетів та інститутів, учителів закладів позашкільної мистецької освіти, науковців, які досліджують український і зарубіжний досвід підготовки сучасного вчителя, всіх, хто цікавиться проблемами теорії і практики мистецько-педагогічної освіти.

© Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна, 2023
© Сучавський університет імені Штефана чел Маре, Румунія, 2023

*Recomandat spre publicare de către Consiliul științific
al Institutului de Educație Pedagogică și Educație a Adulților „Ivan Ziaziun” al Academiei
Naționale de Științe a Ucrainei (procesul-verbal nr. 7 din 25 mai 2023)*

Evoluția artei moderne și a educației pedagogice: context național și european: volum colectiv.
Nellia Nychkalo, Larysa Lukianova, Heorhii Filipchuk, Oksana Komarovska ș. a. Cuvânt înainte de Ștefan Purici. Ediție îngrijită de Myroslava Vovk. Suceava, 2023.

Inițiator al întocmirii volumului colectiv este Departamentul de Conținuturi și Tehnologii ale Educației Pedagogice din cadrul Institutului de Educație Pedagogică și Educație a Adulților „Ivan Ziaziun” al Academiei Naționale de Științe Pedagogice din Ucraina.

Parteneri ai proiectului sunt: Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (România), Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași (România), Stefan Batory Academy of Applied Sciences (Skiernewice, Polonia), Universitatea „Comenius” din Bratislava (Slovacia), Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți, Institutul de Probleme Educaționale al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Universitatea Națională Pedagogică „Vladimir Korolenko” din Poltava, Universitatea Pedagogică de Stat „Anton Makarenko” din Sumy, Institutul Ucrainean de Formare Avansată a Personalului din Televiziune, Radio și Presă, Universitatea Națională Pedagogică din Kharkiv „Hryhoriy Skovoroda”, Universitatea Națională Pedagogică „Mykhaylo Drahomanov”, Universitatea de Stat din Kherson, Universitatea Umanistă de Stat din Rivne.

Referenți:

Jan Sikora, Doctor în Științe, Conferențiar la Departamentul de Muncă și Pedagogie Androgină din cadrul Institutului de Pedagogie al Academiei de Educație Specială „Maria Grzegorzewska” din Varșovia (Polonia);

Adina Colomeischi, Doctor în Științe ale Educației, Conferențiar, Facultatea de Științe ale Educației, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (Suceava, România);

Oleksandr Lavrinenko, Doctor în Științe Pedagogice, Profesor, Cercetător principal al Departamentului de Teoria și Practica Educației Pedagogice din cadrul Institutului de Educație Pedagogică și Educație a Adulților „Ivan Ziaziun” al Academiei Naționale de Științe Pedagogice (Ucraina);

Otilia Clipa, Doctor în Științe ale Educației, Conferențiar, Facultatea de Științe ale Educației, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (Suceava, România).

Volumul colectiv *Evoluția artei moderne și a educației pedagogice: context național și european* prezintă experiența și inovările în domeniul formării profesorilor de artă, rezultatele cercetării științifice privind problemele de teorie și practică a educației artistice și pedagogice în Ucraina și în străinătate, în contextul proceselor de integrare europeană. Sunt scoase în evidență discursul teoretic și istoric privind evoluția educației artistice și pedagogice în Ucraina și în alte țări, precum și experiența națională și europeană de introducere a inovărilor în procesul de formare a profesorului modern.

Culegerea de studii va fi utilă profesorilor instituțiilor de învățământ superior pedagogic, în special cadrelor didactice de la facultățile și institutele de artă, instituțiile de învățământ artistic extracurricular, cercetătorilor care investighează experiențele ucraineană și internațională în domeniul formării profesorului modern, tuturor celor interesați de problemele teoriei și practicii educației artistice și pedagogice.

CONTENT

SECTION I. Theoretical and historical discourse on the problem of development of art and pedagogical education in Ukraine and abroad

	Stefan Purici. FOREWORD	13
1.1.	Larysa Lukianova Social and professional status of the modern teacher in the context of professional and personal development.....	16
1.2.	Heorhiy Filipchuk Actuality of hryhorii skovoroda in the pedagogical profession.....	40
1.3.	Oksana Komarovska Art education in ukraine: trends in pedagogical research.....	60
1.4.	Halyna Sotska News of the development of art and pedagogical education in Ukraine in the context of European integration processes.....	73
1.5.	Lidia Khomych Cultural appropriateness as a basis for professional development of the future teacher.....	90
1.6.	Eugenia Maria Paşca Music education from a historical perspective until the 19th century.....	108
1.7.	Olena Semenoh The concept of 'teacher' in Ukrainian and polish educational discourses...	119
1.8.	Teresa Janicka-Panek The importance of the theory of multiple intelligences in the pedagogical work of primary school teachers.....	143
1.9.	Hlib Holovchenko, Maryna Holovchenko Theoretical discourse of the problem of media education in modern pedagogical thought.....	153
1.10.	Liuboslava Seytsova Motivation to choose the teaching profession.....	170
1.11.	Yuliia Hryshchenko, Svitlana Solomakha The role of the scientific heritage of professor Oksana Rudnytska in the development of Ukrainian art education.....	186
1.12.	Ivan Derda Historical aspects of the development and functioning of the ethnographic process based on the village of Horoshivtsi.....	197
1.13.	Yevhen Churikov, Olha Churikova-Kushnir, Zoia Sophronii Performance technique of a musician as a musicological problem.....	217
1.14.	Veronika Todoschuk The contribution of the Hurmuzachi family to the development of Romanian culture in Bukovina.....	228
1.15.	Viktoriiia Prokopchuk Artistic Volyn in local resources: names and fates.....	247

1.16. Yaryna Taniavska	Friedrich Froebel pedagogy and becoming of pre-school education on western Ukrainian territories (1839-1918).....	281
1.17. Viktoriia Tusheva	Ground of essence of professional culture of future teacher of musical art as personality phenomenon from positions culturological approach...	303
1.18. Olena Trynus	Professional activity of O.F. Muzychenko in the formation of Ukrainian pedagogical education in the first quarter of the XX century.....	316
1.19. Vladimir Acatrini, Mihail Acatrini	Promotion of Eusebie Mandicevschi's opera in the press: a historical retrospective.....	330
SECTION II. Innovations in art and pedagogical education: national and european experience		
2.1. Nella Nychkalo, Nataliia Filipchuk, Galina Zagayska	The prospect of training museum educators in Ukraine.....	341
2.2. Myroslava Vovk	The use of ethnomusicological experience in school education.....	357
2.3. Olena Anishchenko	The problem of professional development of teaching staff in the field of adult education: methodological approaches.....	366
2.4. Natalia Sulaieva	Management of non-formal art education in artistic and creativ groups at the institutions of higher pedagogical education.....	377
2.5. Olena Voliarska	European experience in the formation and development of adult health literacy.....	392
2.6. Nataliia Terentieva, Valentin Constantinov	Possibilities of museum potential' using in education: the experience of Ukraine and Moldova.....	402
2.7. Iryna Boychuk, Anton Ivashchuk	«New music» in the context of the work of contemporary composers.....	415
2.8. Lidiia Lymarenko	Training in speech technique: setting up the teacher's speech voice.....	432
2.9. Olha Matveieva	Polycultural direction of modern music and pedagogical education in Ukraine.....	456
2.10. Liubov Kostyk	Formation of speech polycompetency of preschool pupils by means of eidetics.....	467
2.11. Mariia Komisaryk, Kateryna Kuznetsova	Formation of innovative competence in future preschool education specialists.....	488
	About the Authors	510
	Editors	516

З М І С Т

РОЗДІЛ I. Теоретичний та історичний дискурс проблеми розвитку мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжжі

Стефан Пуріч. ПЕРЕДМОВА	14
1.1. Лариса Лук'янова Соціально-професійний статус сучасного вчителя у контексті його професійного і особистісного розвитку.....	16
1.2. Георгій Філіпчук Актуалітети Григорія Сковороди у педагогічній професії.....	40
1.3. Оксана Комаровська Мистецька освіта в Україні: тенденції педагогічних досліджень.....	60
1.4. Галина Сотська Актуалітети розвитку мистецько-педагогічної освіти України в контексті євроінтеграційних процесів.....	73
1.5. Лідія Хомич Культуровідповідність як основа професійного розвитку майбутнього вчителя.....	90
1.6. Євгенія Марія Пашка Музична освіта в історичній ретроспективі до XIX ст.	108
1.7. Олена Семенов Концепт учителя в українському та польському освітньому дискурсах.....	119
Тереза Яницка-Панек Значення теорії множинного інтелекту у педагогічній роботі вчителя молодших класів.....	143
1.9. Гліб Головченко, Марина Головченко Теоретичний дискурс проблеми медіаосвіти в сучасній педагогічній думці.....	153
1.10. Любослава Сейцова Мотивація до вибору професії вчителя.....	170
1.11. Юлія Грищенко, Світлана Соломаха Роль наукової спадщини професора Оксани Петрівни Рудницької у розвитку вітчизняної мистецької освіти.....	186
1.12. Іван Дерда Історичні аспекти розвитку і функціонування етнографічного процесу на основі села Горосівці.....	197
1.13. Євген Чуріков, Ольга Чурікова-Кушнір, Зоя Софроній Виконавська техніка музиканта як музикознавча проблема.....	217
1.14. Вероніка Тодошук Внесок родини Гурмузакі у розвиток румунської культури на Буковині	228
1.16. Ярина Танявська Педагогіка Фрідріха Фребеля і становлення дошкільної освіти на західноукраїнських землях (1839-1918).....	281

1.17. Вікторія Тушева	
Обґрунтування сутності професійної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва як особистісного феномену з позицій культурологічного підходу.....	303
1.18. Олена Тринус	
Професійна діяльність О. Музиченка у становленні української педагогічної освіти першої чверті ХХ ст.....	316
1.19. Володимир Акатріні, Михайло Акатріні	
Популяризація діяльності Євсевія Мандичевського у пресі: історична ретроспектива.....	330
РОЗДІЛ II. Інновації у мистецько-педагогічній освіті: національний і європейський досвід	
2.1. Нелля Ничкало, Наталія Філіпчук, Галина Загайська	
Перспектива підготовки музейних педагогів в Україні.....	341
2.2. Мирослава Вовк	
Використання етномузикознавчого досвіду у шкільній освіті.....	357
2.3. Олена Аніщенко	
Проблема професійного розвитку педагогічного персоналу у сфері дорослих: методологічні підходи.....	366
2.4. Наталія Сулаєва	
Управління неформальною мистецькою освітою в художньо-творчих колективах закладів вищої педагогічної освіти.....	377
2.5. Олена Волярська	
Європейський досвід формування і розвитку медичної грамотності дорослого населення.....	392
2.6. Наталія Терентьєва, Валентин Константинов	
Можливості застосування музейного потенціалу в освіті: досвід України і Молдови.....	402
2.7. Ірина Бойчук, Антон Іващук	
«Нова музика» у контексті творчості сучасних композиторів.....	415
2.8. Лідія Лимаренко	
Тренінг із техніки мовлення: постановка мовленнєвого голосу педагога.....	432
2.9. Ольга Матвєєва	
Полікультурне спрямування сучасної музично-педагогічної освіти України.....	456
2.10. Любов Костик	
Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників засобами ейдетики.....	467
2.11. Марія Комісарик, Катерина Кузнєцова	
Формування інноваційної компетентності у майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	488
Відомості про авторів.....	513
Укладачі.....	516

CUPRINS

SECȚIUNEA I. Discurs teoretic și istoric asupra problemei dezvoltării educației artistice și pedagogice în Ucraina și în străinătate

	Stefan Purici. CUVÂNT ÎNAINTE	15
1.1.	Larysa Lukianova Statutul social și profesional al profesorului modern în contextul dezvoltării profesionale și personale	16
1.2.	Heorhiy Filipchuk Actualitatea lui Hryhorii Skovoroda pentru profesia pedagogică	40
1.3.	Oksana Komarovska Educația artistică în Ucraina: tendințe în cercetarea pedagogică	
1.4.	Halyna Sotska Noutăți în dezvoltarea educației artistice și pedagogice în Ucraina în contextul proceselor de integrare europeană	73
1.5.	Lidia Khomych Adecvarea culturală ca bază pentru dezvoltarea profesională a viitorului profesor	90
1.6.	Eugenia Maria Pașca Educația muzicală din perspectivă istorică, până în secolul al XIX-lea	108
1.7.	Olena Semenoh Conceptul de „profesor” în discursurile educaționale ucrainene și poloneze	119
1.8.	Tereza Yanytska-Panek Relevanța teoriei inteligențelor multiple în activitatea pedagogică a profesorilor din clasele primare	143
1.9.	Hlib Holovchenko, Maryna Holovchenko Discursul teoretic privind chestiunea educației media în gândirea pedagogică modernă	153
1.10.	Luboslava Sejčová Motivația de a alege profesia de cadru didactic	170
1.11.	Yuliia Hryshchenko, Svitlana Solomakha Rolul moștenirii științifice a profesorului Oksana Rudnytska în dezvoltarea educației artistice ucrainene	186
1.12.	Ivan Derda Aspecte istorice ale dezvoltării și funcționării procesului etnografic pe baza satului Horoshiivtsi	197
1.13.	Yevhen Churikov, Olha Churikova-Kushnir, Zoia Sophronii Tehnica de interpretare a unui muzician ca problemă muzicologică	217
1.14.	Veronica Todoșciuc Contribuția familiei Hurmuzachi la dezvoltarea culturii românești în Bucovina	227
1.15.	Viktoriia Prokopchuk Volyn artistic în izvoarele de istorie locală: nume și destine	247

1.16. Yaryna Taniavska	
Pedagogia lui Friedrich Froebel și devenirea învățământului preșcolar în teritoriile vest-ucrainene (1839-1918)	281
1.17. Viktoriia Tusheva	
Demonstrarea caracterului culturii profesionale a viitorului profesor de artă muzicală drept fenomen de personalitate din perspectiva abordării culturologice	303
1.18. Olena Trynus	
Contribuția profesională a lui O. Muzychenko în afirmarea educației pedagogice ucrainene în primul sfert al secolului XX	316
1.19. Vladimir Acatrini, Mihail Acatrini	
Promovarea activității lui Eusebie Mandicevski în presă: o retrospectivă istorică	330
SECȚIUNEA II. Inovații în educația artistică și pedagogică: experiență națională și europeană	
2.1. Nella Nychkalo, Nataliia Filipchuk, Galina Zagayska	
Perspectiva formării educatorilor muzeelor în Ucraina	341
2.2. Myroslava Vovk	
Utilizarea experienței etnomuzicologice în educația școlară	357
2.3. Olena Anishchenko	
Problema dezvoltării profesionale a personalului didactic în domeniul educației adulților: abordări metodologice	366
2.4. Nataliia Sulaieva	
Managementul educației artistice non-formale în colectivele artistice și creative din instituțiile de învățământ pedagogic superior	377
2.5. Olena Voliarska	
Experiența europeană în formarea și dezvoltarea alfabetizării medicale a populației adulte	392
2.6. Nataliia Terentieva, Valentin Constantinov	
Posibilitățile de utilizare a potențialului muzeal în educație: experiența Ucrainei și a Moldovei	402
2.7. Iryna Boychuk, Anton Ivashchuk	
„Noua muzică” în contextul operei compozitorilor contemporani	415
2.8. Lidiia Lymarenko	
Instruire în tehnica vorbirii: configurarea vocii profesorului	432
2.9. Olha Matveieva	
Orientarea multiculturală a educației muzicale și pedagogice moderne în Ucraina	456
2.10. Liubov Kostyk	
Formarea policompetenței verbale a preșcolarilor prin intermediul eideticii	467
2.11. Mariia Komisaryk, Kateryna Kuznetsova	
Formarea competenței inovatoare la viitorii specialiști în învățământul preșcolar	488
Date despre autori	510
Editori	517

FOREWORD

In the context of European integration changes in the modern scientific and educational space, the problem of reforms in the field of teacher education is becoming more and more relevant due to the establishment of higher education standards in the system of modern teacher training. Accordingly, there is a growing need to study the best European achievements and preserve the valuable national experience in teacher training. That is why it is important to have a professional dialogue between Ukrainian and foreign scholars and teachers to exchange high-quality practices of teacher education, which should be carried out via publications.

The idea of compiling the collective volume “Development of modern art and pedagogical education: national and European context” was to present the experience and innovations in the field of art teacher training, the results of scientific research on the theory and practice of art and pedagogical education in Ukraine and abroad, taking into account European integration processes. The collection of studies brings together original contributions or others that were developed on the basis of previously conducted research and published in various specialized journals or volumes.

The book was initiated by the researchers of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The partners of the publication are Stefan cel Mare University of Suceava (Romania), George Enescu National University of Arts (Iasi, Romania), Stefan Batory Academy of Applied Sciences (Skierniewice, Poland), Comenius University (Bratislava, Slovakia), Yuri Fedkovych Chernivtsi National University, Institute of Educational Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukrainian Institute of Advanced Training for TV & Radio Broadcast and the Press experts, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, National Pedagogical Dragomanov University, Kherson State University, Rivne State University of Humanities.

The content of the volume consists of two sections (“Theoretical and Historical Discourse on the Problem of Development of Art and Pedagogical Education in Ukraine and Abroad”, “Innovations in Art and Pedagogical Education: National and European Experience”), which highlight the theoretical and historical aspects of the problem of development of art and pedagogical education in Ukraine and foreign countries, as well as present national and European experience in introducing innovations in the training of modern teachers.

The volume will be useful for teachers of higher pedagogical education institutions, in particular for teachers of art faculties and institutes, teachers of out-of-school art education institutions, scholars researching Ukrainian and foreign experience in training a modern teacher, and anyone interested in the theory and practice of art and pedagogical education.

We express our gratitude to the author’s team for their partnership, high professionalism, research ethics, as well as their selfless research and pedagogical activities in the field of teacher education.

Professor Stefan Purici,
*Vice-Rector for University Image, International Relations
and European Development, Stefan cel Mare University of Suceava*

ПЕРЕДМОВА

У контексті євроінтеграційних змін у сучасному науково-освітньому просторі актуалізується проблема реформаційних перетворень у сфері педагогічної освіти, що зумовлено утвердженням стандартів вищої освіти в системі підготовки сучасного вчителя. Відповідно зростає потреба вивчення кращих європейських досягнень та збереження цінного національного досвіду підготовки вчителів. Саме тому важливим є професійний діалог українських і зарубіжних науковців, педагогів з метою обміну якісними практиками педагогічної освіти, що варто здійснювати у публікаційному просторі.

Ідея укладання колективної монографії «Розвиток сучасної мистецько-педагогічної освіти: національний і європейський контекст» полягала у представленні досвіду й інновацій у сфері підготовки педагогів мистецького фаху, результатів наукових досліджень з проблем теорії і практики мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжжі з урахуванням євроінтеграційних процесів. Збірка об'єднує оригінальні внески або такі, що були розроблені на основі раніше проведених досліджень та були опубліковані в різних спеціалізованих журналах або томах.

Ініціатором укладання монографії виступили науковці відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України. Партнерами видання є Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Румунія), Яський університет мистецтв імені Дж. Енеску (Румунія), Академія прикладних наук імені Антона Баторія (Польща), Університет імені Я. А. Коменського у Братиславі (Словаччина), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Інститут проблем виховання НАПН України, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіо і преси. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Херсонський державний університет, Рівненський державний гуманітарний університет.

Зміст монографії становлять два розділи («Теоретичний та історичний дискурс проблеми розвитку мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжжі», «Інновації у мистецько-педагогічній освіті: національний і європейський досвід»), у яких висвітлено теоретичний й історичний аспекти проблеми розвитку мистецько-педагогічної освіти в Україні і зарубіжних країнах, а також представлено національний та європейський досвід упровадження інновацій у підготовку сучасного педагога.

Монографічне видання буде корисним для викладачів закладів вищої педагогічної освіти, зокрема для викладачів мистецьких факультетів та інститутів, учителів закладів позашкільної мистецької освіти, науковців, які досліджують український і зарубіжний досвід підготовки сучасного вчителя, всіх, хто цікавиться проблемами теорії і практики мистецько-педагогічної освіти.

Висловлюємо вдячність авторському колективу за партнерську взаємодію, високу професійність, дослідницьку етику, за подвижницьку дослідницьку і педагогічну діяльність у сфері педагогічної освіти.

Професор Стефан Пуріч,

проректор з іміджу університету, міжнародних відносин та європейського розвитку Сучавського університету імені Штефана чел Маре

CUVÂNT ÎNAINTE

În contextul mutațiilor din spațiul științific și educațional generate de integrarea europeană, a devenit actuală chestiunea transformărilor reformatoare în domeniul educației pedagogice, fapt determinat și de aprobarea noilor standarde pentru învățământul superior referitoare la sistemul de formare modernă a cadrelor didactice. Drept urmare, necesitatea de a studia cele mai avansate realizări europene și, concomitent, nevoia de a valoriza experiența națională de formare a dascălilor sunt în creștere. În acest context, devine tot mai important dialogul profesional între cercetătorii și pedagogii ucraineni și cei din străinătate pentru a asimila exemplele de bune practici, fenomen ce merită să se desfășoare inclusiv în spațiul editorial.

Obiectivul editării volumului colectiv *Evoluția artei moderne și a educației pedagogice: context național și european* constă în prezentarea experienței și inovărilor în domeniul formării profesorilor de artă, rezultatelor cercetării științifice privind problemele de teorie și practică a educației artistice și pedagogice în Ucraina și în străinătate, în contextul proceselor de integrare europeană. Culegerea de studii reunește contribuții originale sau dezvoltate pe baza cercetărilor realizate anterior și publicate în diverse reviste sau volume de specialitate.

Inițiatori ai publicării volumului colectiv sunt specialiștii de la Departamentul de Conținuturi și Tehnologii ale Educației Pedagogice din cadrul Institutului de Educație Pedagogică și Educație a Adulților „Ivan Ziaziun” al Academiei Naționale de Științe Pedagogice din Ucraina. Partenerii publicației sunt Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (România), Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași (România), Universitatea de Științe Aplicate „Stefan Batory” (Skiernewice, Polonia), Universitatea „Comenius” din Bratislava (Slovacia), Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți, Institutul de Probleme Educaționale al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Universitatea Națională Pedagogică „Vladimir Korolenko” din Poltava, Universitatea Pedagogică de Stat „Anton Makarenko” din Sumy, Institutul Ucrainean de Formare Avansată a Personalului din Televiziune, Radio și Presă. Universitatea Națională Pedagogică din Kharkiv „Hryhoriy Skovoroda”, Universitatea Națională Pedagogică „Mykhaylo Drahomanov”, Universitatea de Stat din Kherson, Universitatea Umanistă de Stat din Rivne.

Volumul este structurat pe două secțiuni (*Discursul teoretic și istoric privind evoluția educației artistice și pedagogice în Ucraina și în străinătate; Inovări în educația artistică și pedagogică: experiență națională și europeană*), care prezintă aspecte teoretice și istorice ale evoluției educației artistice și pedagogice a educației în Ucraina și în alte țări, precum și experiența națională și europeană de introducere a abordărilor novatoare în formarea pedagogului modern.

Culegerea de studii va fi utilă profesorilor instituțiilor de învățământ superior pedagogic, în special cadrelor didactice de la facultățile și institutele de artă, instituțiile de învățământ artistic extracurricular, cercetătorilor care investighează experiențele ucrainene și internațională în domeniul formării profesorului modern, tuturor celor interesați de problemele teoriei și practicii educației artistice și pedagogice.

Adresăm cuvinte de mulțumire autorilor pentru promovarea relației de parteneriat, responsabilitatea și deontologia profesională, precum și felicitări pentru activitatea de cercetare și predare în domeniul educației pedagogice.

Prof. univ. dr. Ștefan Purici,

*Prorector cu Imaginea Universității, Relații Internaționale
și Dezvoltare Europeană, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

- Chircev, E. (2008). *Sisteme de educație muzicală (curs)*, AMGD, Cluj-Napoca, 2008
- Cucoș, C. (2001). *Istoria pedagogiei*, Editura Polirom, Iași.
- Drîmbă, O. (1990). *Istoria culturii și civilizației*, vol. III, Editura Științifică, București.
- Levitin, D. J. (2006). *This is your Brain on Music. The Science of a Human Obsession*, ed. Penguin Books, New York.
- Munteanu, G. (1999). *Sisteme de educație muzicală*, Editura Fundației Romania de mâine, București.
- Niedermaier, A. (1999). *Educație muzicală modernă*, Editura Hora, Sibiu.
- Pașca, E. M. (2009). *Sisteme de educație muzicală*, Editura Artes, Iași.
- xxx (1962), *Dicționar Enciclopedic*, vol. I, Editura Politică, București.
- xxx (1964), *Dicționar Enciclopedic*, vol. II, Editura Politică, București.

Олена Семенов, м. Суми, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8697-8602>

КОНЦЕПТ «УЧИТЕЛЬ» В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСАХ*

Анотація. Представлено особливості вербалізації концепту «учитель» в українському та польському освітньому дискурсах; схарактеризовано сутність ключових понять (концепт, тезаурус, освітній дискурс, міждисциплінарний підхід); окреслено культурний та поняттєвий компонент концепту «учитель» в українській і польській науковій думці. Акцентовано увагу на філософському імперативі Г. Сковороди – *праця стає радістю і щастям лише тоді, коли вона є «сродною» і «свобідною»; людина природна (хлібороб) і її «сродна» праця, праця, до якої людина має природний нахил, хист, певні здібності людини описана в літературно-філософсько-педагогічних творах філософа. Здійснюючи аналіз концепту учитель, авторка керується положеннями міждисциплінарного підходу, в якому поєднані методи лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, педагогічної аксіології, положення когнітивно-дискурсивного, лінгвокультурологічного, лінгвоаксіологічного, праксеологічного підходів. Доведено, що українська, польська національні мовні картини неповторно кодують етнокультурний досвід навчання. Народні прислів'я відображають ціннісні орієнтири народу щодо виховання, національну специфіку позитивних уявлень про навчання, учителя, розум, працю вчителя, у повчальній формі описують життєвий досвід покоління, виконують виховну, волюнтативну, комунікативну, естетичну функції. Важливим є також прагматизм, аргументованість й активний вплив паремій на користувачів, на формування здатності мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність; на загальний інтелектуальний розвиток, рівень пізнання, такі важливі на початку XXI століття.*

Аргументовано висновкується, що від наших особистісних якостей, переконливого слова, культури мислення (самокритичності, глибини, гнучкості,

* Актуалізований та доповнений варіант розділу монографії, що був надрукований у такому виданні: Семенов, О. (2019). *Концептосфера освіти в українському та польському дискурсах: міждисциплінарний підхід: монографія*. Ю. Громик (Наук. ред.). Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка.

оперативності), культури поведінки (ввічливості, тактовності, інтелігентності, коректності) значною мірою залежить мовно-національна вихованість молоді. Це є можливим, якщо педагогічна майстерність учителя неперервно вдосконалюється шляхом глибокого вивчення психопедагогіки й забезпечує високий рівень педагогічної взаємодії з учнями та колегами.

Ключові слова: учитель, концепт, міждисциплінарний підхід, освітній дискурс, тезаурус, Г. Сковорода, вчительська праця, «сродна» праця, психопедагогіка, педагогічна майстерність.

Olena Semenov, Sumy, Ukraine

THE CONCEPT OF 'TEACHER' IN UKRAINIAN AND POLISH EDUCATIONAL DISCOURSES

Abstract. *The article presents the peculiarities of verbalization of the "teacher" concept in Ukrainian and Polish educational discourses; characterizes the essence of key concepts (concept, thesaurus, educational discourse, interdisciplinary approach); outlines the cultural and conceptual component of the "teacher" concept in Ukrainian and Polish scientific thought. The focus is on the philosophical imperative of H. Skovoroda stating that work becomes joy and happiness only when it is «kindred» and «free»; a natural man (a farmer) and their "kindred" work, to which a person has a natural inclination, talent, certain human abilities, is described in the literary, philosophical, and pedagogical works of the philosopher. In analyzing the "teacher" concept, the author is guided by the provisions of an interdisciplinary approach that combines the methods of linguistic and cultural studies, cognitive linguistics, pedagogical axiology, and the provisions of cognitive-discursive, linguistic and cultural studies, linguistic and axiological, and praxeological approaches. It is proved that the Ukrainian and Polish national language pictures uniquely encode the ethnocultural experience of learning. Folk proverbs reflect the value orientations of the people regarding education, the national specificity of positive ideas about learning, teachers, mind, and teacher's work, describe the life experience of generations in an instructive form, and perform educational, voluntary, communicative, and aesthetic functions. The pragmatism, reasoning, and active influence of paremia on users, the formation of the ability to think, reflect, and cognize objective reality, the general intellectual development, and the level of knowledge remain the same important as at the beginning of the twenty-first century.*

It is reasonably concluded that our personal qualities, persuasive speech, culture of thinking (self-criticism, depth, flexibility, efficiency), and culture of behavior (politeness, tact, intelligence, correctness) largely determine the linguistic and national education of young people. This is possible if the teacher's pedagogical skills are continuously improved through in-depth study of psychopedagogy and ensure a high level of pedagogical interaction with students and colleagues.

Keywords: *teacher, concept, interdisciplinary approach, educational discourse, thesaurus, H. Skovoroda, teacher's work, "kindred" work, psychopedagogy, pedagogical skills.*

У «Словнику української мови» Б. Грінченка¹⁶⁰ читаємо таке прислів'я: «Великою працею доходить чоловік освіти. «Праця як благо», працьовитість є однією із основних

¹⁶⁰ Грінченко, Б. (Ред.). (1959). Словарь української мови : у 4 т. Київ: Вид-во АН УРСР.

цінностей, які характеризують людину в українській та польській етнокультурі. Основу цих цінностей складають заповіді загальнолюдських цінностей: любви родичів своїх, не залишай в біді приятеля свого, самовдосконалюй Розум, Тіло, Душу¹⁶¹.

Праця стає радістю і щастям лише тоді, коли вона є «сродною» і «свобідною», – доводив Григорій Сковорода. Людина природна (хлібороб) і її «сродна» праця, праця, до якої людина має природний нахил, хист, певні здібності людини описана в літературно-філософсько-педагогічних творах Г. Сковороди¹⁶². Ідеалом суспільства для Григорія Савича Сковороди було суспільство працівників, які пізнали радість творчої праці: «...пчела есть герб мудрого человека, в сродном деле трудящагося»¹⁶³.

У притчі «Вдячний Еродій» Г. Сковорода пише, що учитель і лікар – лише помічники природи: «Усяка справа спіє, якщо вона вказує дорогу. Не заважай тільки їй, а коли можеш, усувай перешкоди і промощуй шлях для неї, дійсно сама вона чисто і вдало все виконає. Клубок сам собою покотиться згори, відсунь лише камінь, що стоїть на перешкоді. Не вчи його котитися, а лише допомагай. Яблуні не вчи родити яблуко, вже сама природа її навчила»¹⁶⁴.

Польський теолог, Папа Іван Павло II зауважує: «Насамперед праця є власне даром і законом Божим, який становить сутність його як суб'єкта. Вона є природною властивістю й обов'язком, особливо дорослої людини, яка у професійній діяльності існує орієнтовно сорок років людського життя. Вона є умовою формування людської екзистенції й утвердження справжньої людини»¹⁶⁵.

Польська дослідниця Г. Вільк¹⁶⁶ окреслює цілий спектр значень слова «ргаса» в сучасній польській мові:

1. свідома, цілеспрямована діяльність людини, спрямована на виробництво конкретних матеріальних чи культурних благ, що є основою та умовою існування та розвитку суспільства; професія, зайнятість, робота, дія;
2. продукт людської праці, що розвиває щось; робота, пісня;
3. функціонування органу, механізму машини тощо; процес, хід дії, дія;
4. лише у пункті «професія, зайнятість як джерело доходу; робота, заробіток»;
5. лише в пункті «командна діяльність, загальна діяльність групи людей, які виконують завдання разом»;
6. «заклад, де ти працюєш на життя; місце роботи, зайнятість».

Українсько-польське освітнє партнерство, міжособистісна взаємодія близьких за ментальністю народів, що значною мірою активізувалось у час загарбницької війни росії в Україні, заслуговує на особливу увагу. Широкий тематичний спектр освітньо-педагогічного дискурсу щодо багатоаспектного аналізу системи освіти Республіки Польща й України пропонують як українські (І. Андрощук, А. Василюк, Н. Ничкало, С. Сисоева, так і польські вчені (М. Квієк (M. Kwiek), Р. Гжегожевська (R. Grzegorzczukowa), К. Денек (K. Denek), Б. Сітарська, М. Тонась).

¹⁶¹ Семенов, О.М. (2017). Етнолінгводидактична культура учителя у праксеологічному вимірі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*: зб. наук. праць. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич : Посвіт. С. 461–471.

¹⁶² Сковорода, Г. (1995). *Пізнай в собі людину*. Львів.: Світ.

¹⁶³ Сковорода, Г. (1973). *Повне зібрання творів*. У 2 Т. Т. 1. К.: Дніпро.

¹⁶⁴ Сковорода, Г. (1995). *Пізнай в собі людину*. Львів: Світ.

¹⁶⁵ Wiatrowski, Z. (2010). *Praca człowieka – watpliwoci, nieporozumienia i realia. Semper in Altum. Zawsze wzwyż.* Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Stalowa Wola. S. 613.

¹⁶⁶ Вільк, Г. (2013). Семантика труда в русско-польском языковом сопоставлении. Катовице. URL: https://wydawnictwo.us.edu.pl/sites/wydawnictwo.us.edu.pl/files/semantika_g_wilk_czw_st_e.pdf

Мета дослідження: з'ясувати особливості вербалізації концепту «учитель» в українському та польському освітньому дискурсах на засадах міждисциплінарного підходу.

Завдання дослідження: схарактеризувати сутність ключових слів, з'ясувати сутність міждисциплінарного підходу, окреслити культурний та поняттєвий компонент концепту «учитель» в українському та польському освітньому дискурсах.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. У процесі опрацювання мовного матеріалу застосовано описовий метод, аналіз словникових дефініцій. Зіставний метод дозволив порівняти особливості вербалізації концепту в законодавчо-нормативних документах та в освітньому дискурсі.

Розглянемо ключові терміни дослідження: *концепт, тезаурус, освітній дискурс, міждисциплінарний підхід.*

У польській лінгвістиці термін *koncept* уживають паралельно із терміном поняття *pojęcie (representacja)*. Українські дослідники Ф. Бацевич¹⁶⁷, Т. Вільчинська¹⁶⁸, О. Маленко¹⁶⁹ трактують лексему *концепт* як осередок культури в ментальному світі людини, польська вчена Т. Вільчинська¹⁷⁰ – як згусток певних понять і уявлень, отриманих людиною упродовж життя, який вербалізується різними мовними засобами, що формують його номінативне поле, яке має комплексний характер і охоплює різні групи лексики.

Концепт особистості у сучасній філософії освіти і педагогіці характеризується як «динамічна, відносно стабільна, цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних, морально-вольових якостей людини»¹⁷¹, «сучасна соціокультурна людина, що успішно толерує у полікультурному середовищі і здатна витримати тиск глобалізаційних процесів»¹⁷².

Поняття тезаурус С. Сисоева та І. Соколова¹⁷³ характеризують як сукупність понять певної галузі науки, що відтворює обсяг і якість інформації, якою володіє наука про предмет дослідження. Учені узагальнюють тезаурус неперервної освіти у сучасній педагогічній освіті Польщі й України.

Досліджують й упорядковують українську педагогічну терміносистему С. Гончаренко («Український педагогічний словник»)¹⁷⁴, І. Зязюн, Н. Ничкало («Професійна освіта», 2001)¹⁷⁵. Польську педагогічну терміносистему аналізують В. Оконь (*Nowy słownik pedagogiczny*)¹⁷⁶, А. Василюк у співавторстві з польським

¹⁶⁷ Бацевич, Ф.С. (2009). Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид., доп. Київ: ВЦ «Академія».

¹⁶⁸ Вільчинська, Т. (2018). Слово і концепт: методика аналізу. *Лексика на перетині наукових парадигм*: монографія. Струганець, Л. (Ред.). Тернопіль: Осадца Ю. В. С. 106–122.

¹⁶⁹ Маленко, О.О. (2010). Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну): монографія. Харків: Харківське історико-філологічне товариство.

¹⁷⁰ Вільчинська, Т. (2018). Слово і концепт: методика аналізу. *Лексика на перетині наукових парадигм*: монографія. Струганець, Л. (Ред.). Тернопіль: Осадца Ю. В. С. 115.

¹⁷¹ Бойко, А.М. (2008). Особистість. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України. Кремень, В.Г. (Голов. ред.). К.: Юрінком Інтер. С. 628.

¹⁷² Мацько, Л. (2009). Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. С. 75.

¹⁷³ Сисоева, С.О., & Соколова, І.В. (2010). Проблеми неперервної освіти: тезаурус наукового дослідження. наук. видання НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. К.: ЕКМО. С. 327.

¹⁷⁴ Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 374 с.

¹⁷⁵ Гончаренко, С. (2000). Професійна освіта : словник. Ничкало, Н.Г. (Ред.). Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

¹⁷⁶ Оконь W. *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak», 2007. 490с.

колегою М. Танась (Leksykon Pedagogiczny. Angielsko-polsko-ukraiński («Педагогічний лексикон англо-польський-український»)¹⁷⁷. У виданнях подано основні поняття і терміни стосовно освітнього процесу, нові педагогічні теорії, концепції, категорії. Джерельною базою для довідникових видань слугують терміни з таких наук, як лінгвістика, педагогіка, психологія, філософія, інформатика тощо.

Освітня лексика в українській та польській мовах об'єднана асоціативно-логічними зв'язками та забезпечує міжкультурну комунікацію на різних рівнях у сфері освіти. Зокрема, до тезаурусу освітніх термінів фахівці відносять лексеми, що номінують поняття і явища цієї галузі та використовуються для професійного і науково-теоретичного спілкування фахівців освіти.

Мета і завдання освітнього дискурсу полягає у створенні текстів, що дозволяють поширити повідомлення про знання, сформулювати нові знання про зміст освіти, методи і прийоми навчання і виховання. В освітньо-педагогічному дискурсі акцентується увага на тематичну побудову, соціальну сферу (освіта), комуніканти (педагог, викладач, учитель, учень), мету (соціалізація суб'єктів освітнього процесу), цінності.

Н. Ничкало¹⁷⁸, ґрунтовно дослідивши аспекти наукових пошуків таких польських учених, як: Т. Новацький, З. Вятровський, Я. Карней, К. Чарнецький, акцентує увагу наукової громади на дослідженні концепту вчителя. Такий учитель успішно володіє мистецтвом аксіологічної взаємодії, впливає на процес самопізнання і саморозвитку молодих громадян України як самодостатніх й успішних у національному і глобальному просторі.

«Розвиток нації можливий лише за наявності освіченого, високодуховного, інтелектуального, професійного учительства, кредо якого – педагогічна майстерність», – наголошує Н. Ничкало. Саме у процесі досягнення результатів праці відбувається особистісне, професійне зростання людини й ефективність цього процесу залежить від ступеня різнобічності, продуктивності, творчого характеру трудової діяльності людини в різних соціально-економічних сферах¹⁷⁹.

На різних аспектах концепту «учитель» актуалізують увагу українські (І. Андрощук, А. Василюк, Н. Ничкало, С. Сисоева) і польські педагоги (З. Вятровський, М. Квієк (M. Kwiek), Р. Гжегожевська (R. Grzegorzczkova), К. Денек (Denek), Т. Новацький, Б. Сітарська, М. Тонась).

Здійснюючи аналіз концепту *учитель*, керуємось положеннями міждисциплінарного підходу, в якому поєднані методи лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, педагогічної аксіології, положення когнітивно-дискурсивного, лінгвокультурологічного, лінгвоаксіологічного, праксеологічного підходів.

Міждисциплінарні дослідження, зазначає С. Сисоева¹⁸⁰, – це дослідження, що

177 Wasyluk A., Tanaś M. Leksykon Pedagogiczny. Angielsko-polsko-ukraiński. Warszawa-Kijó : Wyd. Naukowe NOVUM, 2006. 257 s.

178 Ничкало, Н. (2010). Ідея суспільства знань і праці в наукових пошуках. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 3, 22-28. Ничкало, Н.Г. (2011). Педагогіка праці і професійна підготовка в системі педагогічних наук. *Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття*: зб. наук. пр. Черкаси-Київ. С. 142-152. Ничкало, Н.Г. (2010). Професійна педагогіка у контексті розвитку людського капіталу. Електронний ресурс. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sitimn/2010_23/Profesiina_pedagogika_u_konteksti_rozvutku.pdf> Ничкало, Н. (2009). Філософія освіти і педагогіка праці в науковій діяльності професора Зигмунта Вятровського. *Педагогіка і психологія проф. освіти*, 1, 253–260.

179 Ничкало, Н. (2010). Ідея суспільства знань і праці в наукових пошуках. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 3, 23.

180 Сисоева, С. (2012). Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітнологія: польсько-український /українсько-*

передбачають взаємодію різних галузей наукового знання у вивченні одного й того ж об'єкта складної реальності. До основних ознак міждисциплінарних досліджень науковців відносять поєднання різних галузей наукового знання, аналіз та інтерпретацію результатів із позиції «провідної» дисципліни.

Когнітивно-дискурсивний підхід ураховує стилістично-прагматичні елементи і морально-етичні настанови мовців, що забезпечують освітній дискурс. Освітнім дискурсом дослідники (А. Загнітко¹⁸¹, Т. Радзівєвська¹⁸², С. Сисоєва¹⁸³[78]) називають сукупність текстів, об'єднаних загальною тематикою освітньої діяльності людини, що знаходить лінгвістичне відображення в різних функціонально-стильових типах текстів – нормативно-законодавчому, науковому, медійному, художньому, розмовному. Освітній дискурс охоплює такі ключові категорії концепту освіти, як знання, виховання, учитель, педагог, викладач, учень, майстерність, інновація.

Культурологічний підхід дозволяє розглядати народознавчий / етнокультурний складник концепту освіта. Т. Вільчинська¹⁸⁴ слушно зауважує, що в кожній мові існують ключові слова, за допомогою яких можливе розуміння певної культури і виокремлює критерії лінгвокультурної значущості концепту: поширеність (високочастотність); входження до усталених ідіоматичних конструкцій; номінативна щільність; лінгвокультурна маркованість; наявність «етимологічної пам'яті». Зіставний метод застосовуємо для виявлення загального і специфічного у розумінні знання, навчання в українській та польській лінгвокультурах.

Необхідними у дослідженні вважаємо положення В. Кременя щодо діалогічного розвитку культури як способу людського спілкування з прагненням взаєморозуміння і толерантної міжкультурної комунікації. Зокрема, зазначають А. Загнітко¹⁸⁵, Т. Космеда¹⁸⁶, власне лінгвістичний аспект міжкультурної комунікації спрямований на дослідження мовних і паравербальних маркерів культурної інформації з метою досягнення комунікативної співпраці, взаєморозуміння носіїв різних культур і запобігання комунікативному конфлікту, формування міжкультурної комунікативної компетенції на засадах культурного релятивізму й толерантності до чужої культури й мови, до їхніх культурних стандартів.

Пріоритетність етнокультурного підходу, за В. Кононенком¹⁸⁷, полягає в тому, що етнокультура розглядається в органічному зв'язку історичного розвитку народу, його ментальності, національного характеру, самосвідомості, як один із визначальних засобів формування етноособистості; особистість здатна успішно долучитися до пізнання світової культури, загальнолюдських цінностей після того, як опанує свою національну культуру.

польський щорічник, 1, 23. К.: ВП «Едельвейс».

¹⁸¹ Загнітко, А.П. (2008). Основи дискурсології: науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ.

¹⁸² Радзівєвська, Т.В. (2018). Дискурсивні простори: історико-лінгвістичний вимір. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство».

¹⁸³ Сисоєва, С. (2012). Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітологія: польсько-український /українсько-польський щорічник*, 1, 23. К.: ВП «Едельвейс».

¹⁸⁴ Вільчинська, Т. (2018). Слово і концепт: методика аналізу. *Лексика на перетині наукових парадигм: монографія*. Струганець, Л. (Ред.). Тернопіль: Осадца Ю. В. С. 106–122.

¹⁸⁵ Загнітко, А.П. (2008). Основи дискурсології: науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ.

¹⁸⁶ Космеда, Т.А. (2000). Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І.Франка.

¹⁸⁷ Кононенко, В.І. (2006). Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*, 2-3, 111-117. Київ.

Серцевиною етнокультурного досвіду кожної мови є прислів'я і приказки, – зазначає польська дослідниця Р. Гжегожевська¹⁸⁸. Поляки називають прислів'я і приказки *mądrością ludu*, українці – мудрістю народів. Український мовознавець С. Ермоленко¹⁸⁹ підкреслює: «...одиниці традиційного лексично-фразеологічного рівня в їхній текстовій реалізації набувають багатопланового змісту, формують структуровані концепти...».

Українські прислів'я і приказки, польські *przysłowie*, слушно зауважує Х. Марьяк¹⁹⁰ у повчальній формі описують життєвий досвід поколінь, виконують виховну, волюнтаристичну, комунікативну, естетичну функції. Важливим є також прагматизм, аргументованість й активний вплив паремій на користувачів.

І. Серебрянська¹⁹¹ на основі аналізу етнічної специфіки концепту освіта виокремила основні лексичні одиниці паремій у приповідках, які зібрав В. Плав'юк¹⁹²: *наука, знання, розум, мудрість, учитися, учитель, школа, грамота*:

Наука для мудрості є тим, чим буква для науки: *Без грамоти не здобудеш знань, а без знань не станеш мудрим; Без науки так, як без рук; Вчися азбуки, прийде хліб у руки.*

про шанобливе ставлення до учителя: *Один учитель ліпше, як дві книжки; Шануй учителя, як родителя; Поважай учителя, як рідного батька, бо він тебе розуму навчить та в люди виведе.*

У польській та українській етнокультурі фразеосполуки вживаються з позитивною етичною оцінкою (*nauczycielski trud, ofiarny trud*; духовний труд, праведний труд, подвижницький труд) або на позначення результату творчої діяльності (*praca doktorska, praca naukowa, tworcza praca*).

У приказках двох народів знаходимо такі варіанти:

польськ. *a co ro szyjej wielkości, jak nie ma w głowie mądrości* – укр. що там чиясь велич, коли немає розуму;

польськ. *bez ciekawości nie ma mądrości* – укр. без інтересу немає мудрості;

польськ. *broda mędrce nie czyni* – укр. борода мудрецем не робить;

co głowa, to rozum – укр. що голова - то розум;

польськ. *komu Bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje* – укр. кому Бог розуму не дає, коваль йому не наує;

польськ. *mądrej głowie dość dwie słowie* – укр. мудрій голові достатньо два слова;

польськ. *mądry przyjmie radę, głupi nią wzgardzi* – укр. розумний приймає пораду, дурний нею погордує¹⁹³.

Отже, українська, польська національні мовні картини неповторно кодують етнокультурний досвід навчання. Народні прислів'я відображають ціннісні орієнтири

188 Grzegorzcykowa, R. (1999). Pojęcie językowego obrazu świata. Językowy obraz świata. Bartmiński, J. (Red). Lublin: UMCS. S.39-47.

189 Abramowicz, M., Bartmiński, J., Chlebda, W., Językowo-kulturowy obraz świata Słowian na tle porównawczym Electronic resource. Mode of access: http://www.ethnolinguistica-slavica.org/index.php?option=com_content&view=article&id=74:jzykowo-kulturowy-obraz-wiata-sowian-na-tle-porownawczym&catid=4:2008-12-13-17-04-25&Itemid=3

190 Марьяк, Х. Проба історіографічного переліку польських прислів'їв і приказок. хронологія пареміологічних збірок. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/proba-istoriografichnogo-pereliku-polskih-prislyviviy-i-prikazok-hronologiya-paremiologichnih-zbirok>.

191 Там само.

192 Плав'юк, В.С. (1946). Приповідки або українсько-народна філософія. Електронний ресурс. Едмонтон, Альберта, 1946. URL: <http://diasporiana.org.ua/folklor/7784-plavyuk-v-p>.

193 *Przysłowia polskie/ Wyb. i opracow. K. Stefańska-Jokiel. Wrocław: Wyd. Europa, 2006. 200 s.*

народу щодо виховання, національну специфіку позитивних уявлень про навчання, учителя, розум, працю вчителя, у повчальній формі описують життєвий досвід поколінь, виконують виховну, волонтеристичну, комунікативну, естетичну функції. Важливим є також прагматизм, аргументованість й активний вплив паремій на користувачів, на формування здатності мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність; на загальний інтелектуальний розвиток, рівень пізнання, такі важливі на початку XXI ст.

Важливу роль відводимо аксіологічному підходу (аксіологія з грецьк. ахіа – цінність, logos – слово), що якісно збагачує наукові погляди на роль текстів, дискурсів, що розвиває пам'ять, увагу, уяву, «мовомислення і мовотворення» (Л. Мацько¹⁹⁴). Аксіологічний контекст концепту освіта розглядається дослідниками в межах лінгвістичної та педагогічної аксіології, що поєднують філософські, соціологічні, історичні та культурологічні, лінгвістичні засади формування системи цінностей. Поняття «цінності» характеризуємо за Малим словником етичним як «усе те, що гідне бажання і вибору; є кінцевою метою людських прагнень»¹⁹⁵. Поза системою цінностей, слушно зауважує Казімеж Денек (Kazimierz Denek), освіта не має сенсу¹⁹⁶.

Польський дослідник наголошує, що для освіти та науки засадничий характер мають цінності пізнання та цінності універсального (загальнолюдського) характеру. Для освіти властиві такі цінності, як новизна, істинність, творчість¹⁹⁷. Важливі також ясність, чіткість та очевидність знання, а також певні характеристики суб'єктів освітнього процесу: свобода, відповідальність, справжність, діалог, відкритість, повага.

В Україні і Польщі у наукових дослідженнях активізується праксеологічний аспект концепту учитель, основними семами якого є *успіх, ефективність, результативність* праці, що може бути зумовлено як глобалізацією, так і ментальними особливостями культури.

Для аналізу інновацій в освіті доцільно застосовувати також і лігвопраксеологічний підхід, що ґрунтується на принципах праксеології: якість, успішність, продуктивність, результативність, ефективність. У довідникових джерелах поняття «праксеологія» (грец. praxis (дія, практика), praktikos – діяльний; лат. praxeus (дія) і logos – слово, вчення) означає «знання про дії», пізнання практики в її філософському розумінні, отримання загальної інформації про людську діяльність, галузь соціологічних досліджень, що вивчає методикку розгляду різних дій або їх сукупності під кутом зору ефективності; науку, що вивчає історичні типи і види практики - раціональні форми організації людських дій, що спрямовані на зміну природи, суспільства і самої людини. Поряд використовують і термін лінгвопрагматика (грецьк. pragma – дія; pragmatos – справа); так називають галузь мовознавства, що вивчає мову в соціальному, ситуативному контексті (Дет. див.¹⁹⁸).

Дослідження вчених у другій половині XX ст. були покладені в основу теорії ефективної діяльності («вправної життєдіяльності») Т. Котарбінського (1886-1981). Польський вчений визначив праксеологію як загальну теорію ефективної організації

¹⁹⁴ Мацько, Л.І. (2009). Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова.

¹⁹⁵ Mały słownik etyczny / S. Jedynak (red.). Wydgoszcz, 1994. 248 s.

¹⁹⁶ Denek K. Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej. Torun : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2000. s.21.

¹⁹⁷ Там само.

¹⁹⁸ Семенов, О.М. (2017). Етнолінгводидактична культура учителя у праксеологічному вимірі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*: зб. наук. праць. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич : Посвіт. С. 461–471.

діяльності, дисципліну, що синтезує дані різних наук, які відносять до організації праці, як «граматику дій», що у практичному відношенні з'ясує шляхи і засоби підвищення продуктивності праці в кількісному і якісному смислах. Завдання праксеології, довів Т. Котарбінський)¹⁹⁹, – на основі широких узагальнень акумуляції історичного досвіду обґрунтувати і виробити норми максимальної доцільності діяльності. Положення праксеології використовуємо у дослідженні новітніх понять в освітньо-педагогічному дискурсі.

У Законі України «Про вищу освіту»²⁰⁰ виділено кілька лексем на позначення учасників освітнього процесу, серед яких пріоритет належить лексемам на позначення педагогічних, науково-педагогічних працівникам (у звичному розумінні – викладачі, учителі, педагоги). Терміни по-різному характеризують в освітньому дискурсі.

У словникових та енциклопедичних джерел лексему *педагог* охарактеризовано так: особу, яка займається викладацькою й виховною діяльністю, розробляє проблеми педагогіки; учитель; вихователь; науковий працівник/співробітник (науковець), який досліджує теоретичні проблеми педагогіки.

І. Серебрянська зосереджує увагу на певних відмінностях в семантичній структурі слів *учитель* і *педагог*: у першому – акцент зроблено на тому, що особа може передавати знання з певних дисциплін і поза межами аудиторії, класу, закладу освіти, у другому – ж підкреслено, що в педагога має бути фахова підготовка²⁰¹ (вважаємо тау тезу дискусійною). Спільним змістовим компонентом обох термінів є сема «виховна діяльність».

У «Словнику української мови» лексема *вчитель* означає особу, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі, є авторитетом у якій-небудь галузі, впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом²⁰².

У словнику польської мови пропонується така характеристика: «вчитель» – «людина, яка займається навчанням інших», «професійно займається освітою – навчанням, вихованням інших; педагог»²⁰³. Розмежування *учитель* – педагог, яке запропонувала І. Серебрянська, не властиве польській традиції.

У польській Карті вчителя зазначається, що цю посаду може отримати тільки особа, яка, має вищу освіту з відповідною педагогічною підготовкою або закінчила заклад із педагогічної підготовки і працює відповідно до отриманої кваліфікації, дотримується основних моральних принципів і, здоров'я якої відповідає нормам, що необхідні для здійснення професійних обов'язків²⁰⁴.

Учителів обох країн, як показує аналіз словників української та польської мови, освітнього дискурсу В. Андрущенко²⁰⁵, В. Кремень²⁰⁶, І. Зязюн, українські і польські

¹⁹⁹ Котарбінський, Т. (1963). Вибрані твори. М.: Вид-во іноземної літератури.

²⁰⁰ Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради, 2014, № 37–38, ст. 2004. Електронний ресурс. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

²⁰¹ Серебрянська, І. М. 92018). Освіта в Україні : спостереження кризь призму мовної картини світу : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І. С. С.231

²⁰² Словник української мови (онлайн). (2016). Т. 1–6. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. URL: <http://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=216374&page=1238>.

²⁰³ Słownik języka polskiego. URL: <https://sjp.pwn.pl/sjp/nauczyciel;2487580.html>

²⁰⁴ Karta nauczyciela po zmianach z 6 grudnia 2007 r. (2008). Poznań: Oficyna Ekonomiczna Wydawnictwa.

²⁰⁵ Андрущенко, В., Бойченко, М., Горбунова, Л., & Надольний, І. (2012). Філософсько-методологічні засади підвищення якості вищої освіти України: європейський вимір: монографія. К : Педагогічна думка.

²⁰⁶ Кремень, В. (2019). Освіта як запорука миру: шлях до людини. Освіта для миру = Edukacja dla pokoju : зб. наук. пр. Міністерство освіти і науки України, НАПН Україн. Т. 1, 6. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».

педагоги Н. Ничкало²⁰⁷, С. Сисоева²⁰⁸, З. Вятровський²⁰⁹ об'єднує належність до європейської культурної традиції.

Аналізуючи роль учителя в польському суспільстві, польський дослідник З. Вятровський²¹⁰ наголошує, що «учителство (...) як вид професії має значний вплив на свідомість покоління однаково як в інтелектуальному аспекті (створює можливості для розвитку), так і в духовному (пропонує різні системи цінностей як провідних ідей життя особистості і суспільства)... Те, яким є суспільство, як мислить, як працює, що цінує, до чого прагне і в якій мірі – залежить, і то великою мірою, від учителя».

Н. Ничкало²¹¹, характеризуючи розвиток професійної освіти України і Польщі в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів й інтегративну місію учителя XXI ст., наводить цитату польського дослідника Б. Наврочинського. Відомий гуманітарій підносить учителя до рівня співтворця духовних сил дитини: «не вплине творчо на розвиток молоді той, хто сам є ніким. Молодь... охоче... віддає управління своєю душею в руки такого вчителя, який є особистістю».

В. Оконь у «Новому педагогічному словнику» характеризує лексему *учитель* з урахуванням нових тенденцій і акцентує на лексемі *розвиток*: це особа, яка передає знання, навчає жити в суспільстві. Учитель навчає, виховує та розвиває учнів (дітей, підлітків, дорослих), що знаходяться під його опікою. Учитель стає таким, коли він розвивається²¹².

У контексті аналізу культурного та образно-ціннісного складників концепту *учитель* звернемося до освітньо-теологічного дискурсу Папи Іоана Павла II (1920 – 2005). У наукових студіях і виступах Івана Павла II виокреслено концепт «учитель»²¹³. Це «вірний товариш», «помічник», а «учительський діалог – дружній і відкритий діалог», пріоритетна функція вчителя - виховання людини є працею для майбутнього. «Професія вчителя – це релігійне покликання», якщо не «вистачить власної мотивації, вчительське покликання «відірветься від кореня».

Дослідник не приймає авторитарної ролі вчителя, дозволяє замислитися над сутністю свободної, радісної, оптимістичної вчительської праці, спираючись на досвід співвітчизників, відомих як у католицькому, так і християнському середовищі.

Концепт учительської праці Папа Римський розкриває також через лексеми *дитина*, *мова*. Святий Отець²¹⁴ називав дітей «даром життя», «даром Бога», «посмішкою неба, подарованою землею», «справжніми коштовностями сім'ї і суспільства», «надією, яка постійно розцвітає наново, майбутнім, яке завжди

²⁰⁷ Ничкало, Н.Г. (2014). Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова.

²⁰⁸ Сисоева, С. (2012). Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітологія: польсько-український / українсько-польський щорічник*, I, 22-29. К.: ВП «Едельвейс».

²⁰⁹ Wiatrowski, Z. (2010). Praca człowieka – wątpliwości, nieporozumienia i realia. *Semper in Altum. Zawsze wzwyż*, 613-616. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Stalowa Wola.

²¹⁰ Там само. S. 616.

²¹¹ Ничкало, Н.Г. (2014). Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова.

²¹² Okoń, W. (2007). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak».

²¹³ Прокопович, М. (Пер. з італ.). (2005). Іван Павло II. Пам'ять та ідентичність. Бесіди на злам століть, 111. Львів: Літопис.

²¹⁴ Прокопович, М. (Пер. з італ.). (2005). Іван Павло II. Пам'ять та ідентичність. Бесіди на злам століть, 134. Львів: Літопис.

залишається відкритим», наголошував на посильності фізичної і розумової дитячої праці.

Напередодні свята дитини (так Понтифік називав Різдво) у 1994 р. Папа написав спеціальне Послання до дітей. Знаючи, що молитва дитини володіє величезною силою, Папа доручив своїм вихованцям величне завдання: «Ви чутливі до любові і лякаєтеся всякої ненависті. Ось чому Папа може розраховувати на те, що виконаєте його прохання, приєднаєтеся до його молитви за мир в усьому світі, за мир і гармонію у вашій родині, за дітей у різних частинах світу, які змушені страждати від голоду, хвороби, війни, від відсутності родинного тепла»²¹⁵. У цьому Посланні віра і повага до дітей.

На ролі родини і мови наголошується в посланні Папи Івана Павла II «До молоді всього світу»: «...Якщо родина є першим вихователем кожного..., через родину тим вихователем є рід, плем'я чи народ, з якими нас єднають культура, мова та історія. Найважливішою є культурна спадщина, ядро якої формує мова. Батьки навчили вас тієї мови, яка здатна поєднати із суспільством, з іншими людьми. Ця єдність має ширші кордони, ніж сама родина ... Маю на увазі кордони ... нації чи народу»²¹⁶.

Розвиває ці міркування Іван Павло II у книзі «Пам'ять і ідентичність»: «Головним знаряддям поступового творення національної культури є мова. За її допомогою людина виражає правду про світ і про себе саму і передає іншим плоди своїх пошуків у різноманітних царинах знання. Так здійснюється спілкування між суб'єктами, яке слугує глибшому пізнанню істини, а через це – поглибленню і зміцненню власної тотожності»²¹⁷.

Ці ж ідеї сповідував І. Зязюн²¹⁸, котрий доводив, що вчительська професія – це початок усіх професій. Змінюються умови й засоби виховання, та незмінним залишається головне призначення вчителя – навчити людину бути Людиною учитель уособлює в самому собі творця уроку, і виконавця, і режисера виконання творчого задуму для отримання найвагомішого результату – глибокого знання учнями.

У польському словнику синонімів²¹⁹ пропонуються широкий спектр синонімів до лексеми *учитель*, що вияскравлюють її як окрему концептосферу: людина, яка віддана певній ідеї та проголошує її (агітатор, апологет, активіст, експонент, проповідник, гуру, провісник, ідеолог, розповсюджувач, представник, першовідкривач, популяризатор, преторіанець, пропагандист, оратор, сіяч, послідовник, борець, поборник, розповсюджувач, оратор, послідовник); у шкільному контексті – викладач; як особа, яка передає знання (авторитет, репетитор, наставник, лідер, науковий керівник, педагог, еталон); як поважний вчитель (експерт, керівник, майстер, наставник, тренер); у значенні, що використовувалося у давнину (майстер, вихователь).

Багатозначне слово пропонується у словнику і щодо виконання у вищій школі: (доцент, лектор, академічний учитель, ведучий, той хто проводить навчання, той, хто

²¹⁵Wilicki, T. (2000). Dziecko i wychowanie w pedagogii Jana Pawła II. Kraków. s.55.

²¹⁶Іван Павло II. Послання Папи Івана Павла II. (2001). К.: Літопис. URL: www.litopys.lviv.ua/.../filosofija_1.html

²¹⁷Прокопович, М. (Пер. з італ.). (2005). Іван Павло II. Пам'ять та ідентичність. Бесіди на злам століть. Львів: Літопис. С.45.

²¹⁸Семенов, О.М. (2015). Краса вчительської праці у рефлексіях українських і польських педагогів. *Порівняльна професійна педагогіка*, 2, 137–142.

²¹⁹Synonim, Net. Największy internetowy słownik synonimów. Electronic resource. URL: <https://synonim.net/synonim/nauczyciel>.

передає знання комусь (коуч, демонстратор, інструктор, тренер); відповідальна за навчання (педагог-теоретик, наставник, ведучий, інструктор, стажер)²²⁰.

Ураховуючи фахову роль сучасного вчителя в Європі, польська дослідниця Б. Сітарська фіксує в освітньому дискурсі і такий синонім, як *трансформативний інтелектуал*²²¹. Така лексема увиразнює концептосферу неперервної освіти, зокрема трансформативного навчання дорослих, що зосереджене на зміні учасників освітнього процесу у ставленні до самих себе і оточуючого світу.

Універсальною номінацією І. Серебрянська, провівши аналіз низки українських мовних та педагогічних словників²²², визначає лексеми *викладач*. Серед ознак особи: здійснює викладацьку діяльність, читає лекції, веде уроки в навчальних закладах. Дослідниця також наводить синоніми: *педагог, учитель, інструктор, професор, наставник*.

Лексеми *викладач* доповнимо характеристикою у педагогічних довідниково-енциклопедичних джерелах: викладач – це «фахівець із необхідною вищою фаховою і психологічною педагогічною підготовкою, який здійснює педагогічну, навчально-виховну та організаційно-методичну роботу у професійно-технічних навчальних закладах, ВНЗ різних рівнів акредитації», «штатна посада у професійно-технічних навчальних закладах та ВНЗ».

У «Національному освітньому глосарії: вища освіта» подано замість терміна *викладач* уведено термін *викладацький персонал* (teaching stuff). У документі зазначається, що так називають «персонал вищого навчального закладу/закладу вищої освіти, основним завданням якого є викладання»²²³.

Ретельний аналіз лексем на позначення педагогічних і науково-педагогічних працівників в українських і польських нормативних та освітніх наукових джерелах здійснила І. Андросьук²²⁴. Дослідниця зауважує, що посадам педагогічних і науково-педагогічних працівників у Республіці Польща відповідають такі посади: дидактичні й науково-дидактичні працівники. Науково-педагогічні / науково-дидактичні працівники мають наукові ступені і вчені звання, зазвичай, це випускники університетів 80-х років ХХ ст.; педагогічні / дидактичні працівники – це працівники, які мають ступінь магістра (це випускники університетів початку ХХІ ст.) і мають право працювати над дисертаційним дослідженням.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (2014) працівники закладів вищої освіти можуть займати посади педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників і за основним місцем роботи провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність. Педагогічні працівники – це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти здійснюють навчальну,

²²⁰Szulc, A. (1984). Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego: dydaktyka języków obcych. Warszawa Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

²²¹Сітарська, Б. (2005). Теоретичні і методологічні засади дидактичних завдань з педагогіки у процесі підготовки та вдосконалення вчителів. (Автореф. дис. док. пед. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

²²²Серебрянська, І.М. (2018). Освіта в Україні : спостереження крізь призму мовної картини світу : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І. С.

²²³Захарченко, В.М., Калашнікова, С.А., Луговий, В.І., Ставицький, А.В., Рашкевич, Ю.М., &Таланова, Ж.В. (2014). Національний освітній глосарій : вища освіта. 2-е вид., перероб. і доп. Кремень, В.Г. (Ред.). Київ Плеяди. С.14.

²²⁴Андросьук, І. (2019). Професійний розвиток науково-педагогічних/дидактичних і педагогічних / дидактичних працівників закладів вищої освіти України і Республіки Польща в контексті освіти для миру. Освіта для миру = Edukacja dla pokoju : зб. наук. пр. Т. 2, 153-166. Міністерство освіти і науки України, НАПН України. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».

методичну та організаційну діяльність. Наукові працівники – це особи, які за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-організаційну діяльність та мають відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання²²⁵.

Згідно із Законом про вищу освіту Республіки Польща²²⁶, працівники університетів можуть займати посади науково-дидактичних, дидактичних, наукових, дипломованих бібліотекарів та дипломованих працівників документації й наукової інформації, хоча немає однозначного зв'язку між ступенем або званням із посадою.

В українському дискурсі закладів вищої освіти лексема *педагогічний працівник* може вживатись на позначення викладача і методиста, лексема *науково-педагогічний працівник* реалізується в таких лексемах: *викладач-стажист, асистент, старший викладач, викладач, доцент, професор*. У польському дискурсі вищої школи виділяють лексеми на позначення дидактичних працівників – *інструктор і лектор, викладач і старший викладач*; наукових та науково-дидактичних працівників – *асистент, ад'юнкт, професор візитуєчий, професор надзвичайний*²²⁷.

Концепт «Учитель» увиразнюється також у лексичних новотворах освітньо-педагогічного дискурсу. Важливою ознакою інноваційної діяльності є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні («Енциклопедія освіти» за ред. В. Кременя)²²⁸.

В «Українському педагогічному словнику» уживане на позначення також діяльності вчителів та вихователів, спрямована на поліпшення процесу навчання і виховання, на його раціоналізацію. Педагогічне новаторство може здійснюватися у вигляді діяльності експериментальних, пілотних, авторських шкіл²²⁹.

У польському «Новому словнику педагогічному» новаторство охарактеризовано як діяльність учителів та вихователів, спрямована на покращення дидактичної і виховної роботи шляхом втілення власних раціоналізаторських задумів²³⁰; у польській «Енциклопедії педагогічній XXI століття» новаторством названо нове розв'язання програмних, організаційних або методичних завдань щодо поширення або модифікацію та реалізацію в школах, навчальних закладах цілей і змісту навчання, виховання чи опіки, можуть стосуватися однієї є чи кількох навчальних дисциплін або удосконалення якості діяльності школи²³¹.

До новітніх понять «освітнього суспільства», які фіксують словники, відносять лексеми *компетентний – kompetentny, miodajny*, що означають досвідчений у певній галузі; той, хто володіє компетенцією (повноважний, повноправний у вирішенні

²²⁵Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради, 2014, № 37–38, ст. 2004. Електронний ресурс. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

²²⁶Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym. Electronic resource. URL: <https://www.nauka.gov.pl> (дата звернення: 07.09.2022); USTAWA z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf>

²²⁷Андрощук, І. (2019). Професійний розвиток науково-педагогічних/дидактичних і педагогічних / дидактичних працівників закладів вищої освіти України і Республіки Польща в контексті освіти для миру. Освіта для миру = Edukacja dla pokoju: зб. наук. пр. Т. 2, 153-166. Міністерство освіти і науки України, НАПН України. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».

²²⁸Кремень, В.Г. (Ред.). (2008). Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер.

²²⁹Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник, 233- 234. Київ: Либідь.

²³⁰Okoń, W. (2007). Nowy słownik pedagogiczny, 332. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak».

²³¹Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. (2004). Т. 3, 703. Warszawa: Wydawnictwo «Żak».

будь-якого питання). Відповідно до «Універсального словника польської мови», «компетенція – це діапазон знань, умінь і навичок, здатності, адекватності до завдань із урахуванням трьох (знання, вміння, ставлення до...) або чотирьох (знання, вміння, здібності і ставлення) елементів, що входять до її структури»²³².

З-поміж лексем відзначимо лексему «європейський вибір освіти», яка увиразнилася в сучасному українському та польському суспільствах з метою «рівнятися на світові стандарти» і знайшла відображення в низці спільнокорених слів: *європеєць, європейський, по-європейському, європейськість*.

Отримали популярність у працях лінгвістів (Л. Мацько²³³, О. Тараненко²³⁴²³⁵²³⁶) лексеми *елітний та елітарний*. Учителів, студентів названо *національною елітою України, з'являються елітні (елітарні) школи, фіксовані і власні назви «Елітарна світлиця»* (клуб при Київському міському будинку вчених, що має на меті широке обговорення актуальних проблем суспільства, науки, культури). Особистість українського вченого, а особливо педагога-філолога, – доводить Л. Мацько, – має насамперед відзначатися українською елітарністю. Ідеться про активну, толерантну особистість, для якої властиві національний колорит, нормативність, стильова індивідуальність, чітка вивіреність відбору мовних засобів, включеність у європейський культурний контекст.

Під впливом англ. *effective* зі значно ширшою структурою значень, ніж укр. *ефективний*, лексема розвиває значення, близьке до лексеми *успішний: ефективний менеджер, ефективний ректор*. О. Тараненко²³⁷ пропонує й оцінне переосмислення лексем *кар'єра, кар'єрист*, що позбулися конотації певної несхвальності і натепер в українському та польському соціумах уживаються на позначення шанованих людей, які досягли успіху в житті: *успішна кар'єра, блискуча кар'єра* тощо.

Увиразнює потенціал уживання і прикметник *креативний, зокрема* на позначення певних властивостей людини, її діяльності та результатів цієї діяльності (*креативні здібності, креативне мислення, креативний потенціал, креативний підхід, креативна ідея, креативний проєкт* тощо). О. Тараненко²³⁸ пояснює відмінність у семантиці лексем *творчий /креативний: креативне / творче мислення, творчий клас*). Українське слово *творчий* належить до сфери духовності, а англійське *креативний* асоціюється із уживанням у сфері практичної діяльності.

В українській та польській дискурси початку ХХІ ст. повноцінно входить тематична група концепту «Нова українська школа». Як показує аналіз Концепції «Нова українська школа»²³⁹, шкільних програм з різних предметів для 10-11 класів, новий зміст освіти ґрунтується на формуванні в учнів низки компетентностей. В українському та

²³²ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Electronic resource. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annexrecommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

²³³Мацько, Л.І. (2009). Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова.

²³⁴Тараненко, (2012). О.О. Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 3, 3-31; 5, 13-40; 6, 3-22.

²³⁵Тараненко, (2013). О.О. Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 6, 3-26. 4

²³⁶Тараненко, (2014). О.О. Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 1, 3-31; 3, 3-33; 5, 14–34.

²³⁷Тараненко, О.О. (2012). Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 5, 13-40.

²³⁸ Там само.

²³⁹Концепція «Нова українська школа» 2016 р. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>

польському дискурсі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. повноцінно входить тематична група концептосфери *oswita*, яка отримує вже статус власної концептосфери – *неперервна oswita / kształcenie ustawiczne*.

«Неперервна освіта», «пожиттєва освіта», «освіта дорослих», «освіта, що продовжується» – ці та інші сполуки заповнили освітній ландшафт (термін – С. Терепищій²⁴⁰), стали важливими факторами інтелектуального і творчого життя суспільства початку третього тисячоліття. «Освіта почала сприйматися державами і народами як найвище право і ціннісний скарб Людини²⁴¹, а її «філософсько-педагогічна ідея, доводить І. Зязюн, – це невинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду»²⁴².

Освітня громада все частіше зацентровує увагу на проблемі якості неперервної педагогічної освіти, розглядаючи її як необхідну умову сталого розвитку, нарощування людського капіталу, головний складник національної безпеки держави. Чим сильніший і досконаліший людський капітал (освіта, знання, кваліфікація, досвід, здоров'я, мотивація, продуктивність праці), тим більше можливостей для розвитку і саморозвитку держави й особистості.

Якісна освіта, на переконання В. Кременя²⁴³, має формувати потребу в постійному розвитку і саморозвитку особистості засобами формальної, неформальної та інформальної освіти.

В «Енциклопедії освіти» поняття «*неперервна освіта*» представлено як процес, що охоплює усе життя людини і забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості, всебічне збагачення її духовного світу як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність щодо освоєння і вдосконалення знань, умінь і навичок, одержаних у загальних і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти²⁴⁴.

Основні положення неперервної освіти знайшли відображення у документах ЮНЕСКО «Навчатися аби жити», в ухвалених міжнародних конвенціях, рекомендаціях, деклараціях (Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region²⁴⁵; Memorandum on Lifelong Learning (2018)²⁴⁶; World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action²⁴⁷; Workshop «Measurement of Human Security». Summary of Deliberations²⁴⁸; The Human Security

²⁴⁰Терепищій, С.О. (2016). Сучасні освітні ландшафти. К.: «Фенікс», С.3.

²⁴¹Філіпчук, Г.Г. (2014). Націєтворчість освіти. Чернівці: «Зелена Буковина».

²⁴²Зязюн, І.А. (2003). Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії. *Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти*: монографія. С. 13.

²⁴³Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Доповідь Президента НАПН України В.Г. Кременя на Загальних зборах НАПН України 30 жовтня 2014 р. URL: <http://www.mext.gov.jp>.

²⁴⁴Кремень, В.Г. (Ред.). (2008). Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер. С.580.

²⁴⁵Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. Electronic resource. URL: http://www.iau-aiu.net/sites/all/files/Bucharest_Dec_0.pdf.

²⁴⁶Report of Commission of the European Communities. (2018). *Memorandum on Lifelong Learning*. Electronic resource. Brussels. 2018. URL: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf. (viewed on 18.11.2019). Title from the screen.

²⁴⁷World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action. Electronic resource. 9 October 1998. Paris URL: http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm (data of appeal: 12.11.2019).

²⁴⁸Workshop «Measurement of Human Security». Summary of Deliberations. Harvard University JFK School of Government, November 30, 2001. URL: <http://www.humansecurity-chs.org/activities/outreach/measure.html>. Last access 27.07.2019).

Framework and National Human Development Reports: A Review of Experiences and Current Debates²⁴⁹).

У національні освітні простори, глосарії²⁵⁰, наукові дослідження поступово входить міжнародна аббревіатура «LLL» – *lifelong learning*, що означає можливий рух особистості по лабіринтах освітніх шляхів у сучасному цивілізованому світі, терміни «пожиттєва освіта» (life long education), «освіта дорослих» (adult education), «освіта, що продовжується» (continuing education, continuous education) та ін., семи яких означені акцентом на самоосвіту, самовиховання, індивідуалізацію навчання; інтердисциплінарність знань, терміни *Lifelong learning* і *Lifelong education* уживають як абсолютні синоніми.

Дослідники відзначають динаміку інтернаціональної освітньої лексики, зокрема соціальний інтелект (social intelligence); крос-культурна компетентність (cross cultural competency); нова медіаграмотність (new media literacy); трансдисциплінарність (transdisciplinarity); дизайн-мислення (design mindset); когнітивне управління (cognitive load management); віртуальне співробітництво (virtual collaboration). В українську та польську мови проникають інтернаціональні терміни *компетентнісний підхід*, *академічна мобільність*, *кредит*, *тьютор*, *фасилітатор*, *коуч* (усе ж більшою повагою серед освітян користується слово наставник. Відомо, що релігійні значну роль відводили духовному наставнику.

В умовах реформування загальної середньої і вищої освіти й утвердження особистісно орієнтованої моделі освіти актуалізується потреба у професійно мобільних педагогах. У словнику іншомовних слів поняття «мобільність» (від лат. mobilis) окреслено як «рухомість», здатність до швидкого пересування, дії²⁵¹.

Отже, такі фахівці мають бути самобутніми особистостями, які здатні до «інноваційного типу професійної діяльності», швидко й успішно адаптуються до складних умов професійної дійсності, проявляють готовність відповідально приймати рішення, тобто є професійно мобільними.

Професійно мобільний фахівець – це компетентний фахівець. У проєкті Tuning Europe²⁵² визначено загальні, інтегральні, фахові компетентності, важливі для професійної мобільності: здатність до розв'язання проблем, до навчання; здатність працювати як самостійно, так і в команді; здатність застосовувати знання на практиці; здатність пристосовуватись до нових ситуацій, досягати успіху, породжувати нові ідеї (креативність), спілкуватися з експертами з інших галузей; здатність до критики та самокритики; навички управління інформацією; елементарні комп'ютерні навички; міжособистісні навички та уміння; усне і письмове спілкування рідною мовою; здатність до взаємодії (робота в міждисциплінарній команді) та прийняття рішень.

Інноваційні процеси у педагогічній та філологічній освіті, динамічні мовні зміни, нагальна потреба розробки і реалізації ефективних підходів до формування культуромовних особистостей учнівської і студентської молоді детермінує посилену

²⁴⁹The Human Security Framework and National Human Development Reports: A Review of Experiences and Current Debates. NHDR Occasional Paper 5 / Ed. by R. Jolly and D. Basu Ray. Electronic resource. New York: UNDP, 2006. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-security-framework-and-national-human-development-reports> (data of appeal: 12.11.2019).

²⁵⁰Захарченко, В.М., Калашнікова, С.А., Луговий, В.І., Ставицький, А.В., Рашкевич, Ю.М., Таланова, Ж.В. (2014). Національний освітній глосарій: вища освіта. 2-е вид., перероб. і доп. Кремень, В.Г. (Ред.). Київ: Плеяди.

²⁵¹Сучасний словник іншомовних слів (2007). Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС. (Modern dictionary of foreign words (2007). Kharkiv: TORSING PLUS).

²⁵²Turning Education Structures in Europe. Retrieved from: <http://tuning.unideusto.org>.

увагу до нових напрямів лінгвістики, зокрема комунікативної та когнітивної лінгвістики, теорії дискурсу, лінгвістики впливу.

В українському і польському освітньо-педагогічному дискурсі з'являються низка нових термінів на позначення нових напрямів педагогіки: *альтернативна педагогіка, андрагогіка, екологічна педагогіка, гуманістична педагогіка, критична педагогіка, педагогіка культури, медіа-педагогіка, натуралістична педагогіка, педагогіка опіки, персоналістична педагогіка, педагогіка постмодернізму, педагогіка праці, педагогіка реформ, спеціальна педагогіка, суспільна педагогіка, педевтологія*, які прагне розкрити польський вчений В. Оконь у новому педагогічному словнику²⁵³.

В українському та польському освітньому просторі актуалізується і низка термінів, популярних у попередні століття чи десятиліття, зокрема лексема *педевтологія (pedeutologia)*²⁵⁴. Розробником польської педевтологічної думки вважають Гжегожа Пірамовіча. Дослідник ще у 1787 р. написав перший підручник з педагогіки праці «Обов'язки вчителя». Натепер педевтологію, науку про суспільну роль педагога, сенс, зміст і результативність праці вчителя, його самовдосконалення, професійну підготовку, зазначає З. Вятровський, уведено до переліку обов'язкових дисциплін усіх закладів вищої освіти у Польщі²⁵⁵.

Польські (Т. Александер, З. Вятровський, В. Хорин, Я. Мацієвський) та українські вчені (Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Сисоєва) розглядають *педевтологію* у руслі нової науки про освіту дорослих – *андрагогіки*. Н. Ничкало характеризує андрагогіку як теорію навчання і виховання молоді, яка дозріває, доростає, а також різних категорій дорослих людей²⁵⁶.

В «Енциклопедії педагогічної польській»²⁵⁷ дослідники *андрагогіку загальну; лінгвоандрагогіку, андрагогіку шкільну; андрагогіку здоров'я; андрагогіку праці; андрагогіку відпочинку*; на часі обґрунтування цих термінів в українському педагогічному дискурсі.

Спробою реалізувати міждисциплінарний підхід до науки та навчання є терміни *освітологія та едукологія*, уживані на позначення кількох наук для дослідження сфери освіти, що характеризують європейський вимір освіти (мовну реалізацію термінів пропонує І. Серебрянська). До змісту освітології відносять філософію освіти, історію освіти, соціологію освіти, культурологію. освіти, освітнє право, освітню політику, управління освітою, економіку освіти²⁵⁸. Термін *освітологія* функціонує і як загальна (на позначення інтегрованої науки), і як власна назва (українсько-польське /польсько-українське видання «Освітологія»). У Польщі розвивається паралельно англійськомовний термін *едукологія* (від *education* – «освіта») ²⁵⁹.

В основу концепту «Учитель» як важливого стратегічного ресурсу держави покладено «гуманізацію безпеки» (Workshop «Measurement of Human Security». Summary of Deliberations²⁶⁰); Культуру якості національної безпеки, що значною мірою

²⁵³ Okoń, W. (2007). Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak».

²⁵⁴ Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. (2004). Т. 3, Warszawa: Wydawnictwo «Żak».

²⁵⁵ Wiatrowski, Z. (2010). Praca człowieka – wrażliwości, nieporozumienia i realia. Semper in Altum. Zawsze wzwyż, 613-616. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Stalowa Wola.

²⁵⁶ Гочаренко, С. (2000). Професійна освіта: словник. Ничкало, Н.Г. (Ред.). Київ: Вища школа.

²⁵⁷ Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. (2004). Т. 3, Warszawa: Wydawnictwo «Żak».

²⁵⁸ Серебрянська, І.М. (2018). Освіта в Україні: спостереження крізь призму мовної картини світу: монографія, 144. Харків: Видавництво Іванченка І. С.

²⁵⁹ Okoń, W. (2007). Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak».

²⁶⁰ Workshop «Measurement of Human Security». Summary of Deliberations. Harvard University JFK School of

забезпечується академічною культурою (польськ. *kultura akademicka*), академічною доброчесністю.

Цінності академічної культури (роль академічної етики, культури та спільноти (*academic ethos, culture and community*)), академічна доброчесність в процесах викладання та навчання (*academic integrity in the teaching and learning processes*), демократичне та етичне керівництво та управління (*democratic and ethical governance and management*), дослідження, що базуються на академічній доброчесності та соціальній відповідальності (*research based on academic integrity and social responsiveness*) сформульовано в Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004)²⁶¹.

Академічна доброчесність є складником Закону України «Про освіту» (2017)²⁶² й описана у Статті 48 як сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі. До морально-етичних вимог учителя відносять такі вимоги: дотримуватися загальнолюдських норм моральності; соціальної відповідальності за результати своїх досліджень здійснювати пошук істини без будь-яких поступок кон'юнктури.

У межах дослідження зупинимось і на лінгвоперсологічному аспекті концепту «Учитель». Наймодерніші технології неспроможні виховати патріота і гідного громадянина без поваги до своєї Вітчизни, історії, традицій і власного «Я», – цілком слушно зазначає Г. Філіпчук²⁶³.

На глибоке переконання Івана Зязюна, основоположника наукової концепції про гармонійне поєднання мистецтва і педагогіки в підготовці вчителя й автора Державної програми «Вчитель» (2002), освіта має бути національною, націєтворчою, патріотичною, громадянською і орієнтуватися насамперед на потреби та розвиток людини й суспільства²⁶⁴.

Поряд із ґрунтовними знаннями, писав І. Зязюн, важливо пам'ятати, що вивчене граматичне правило, закон фізики чи математичне рівняння зовсім не гарантують ні людині, ні суспільству блага, якщо вони не опочуттєвлені, не гармонізовані єдністю інтелекту і душі, яка є критерієм добротворення»²⁶⁵. Талант учителя полягає не тільки в тому, що він повинен чудово знати предмет. Він, як поет, повинен знати душу дитини. Не нав'язувати їй невласиве з народження, а підтримувати її²⁶⁶. І підтримувати, сповідуючи родинне слово.

Дослідник переконував: «чим більше позитивної почуттєвості одержує дитина в перші шкільні роки, тим необхіднішою буде потреба у самоствердженні її життєвою радістю і любов'ю від процесу навчання, від спілкування з учителем, з учнями в школі.

Government, November 30, 2001. URL: <http://www.humansecurity-chs.org/activities/outreach/measure.html>.

²⁶¹Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. Electronic resource. URL: http://www.iau-aiu.net/sites/all/files/Bucharest_Dec_0.pdf.

²⁶²Закон України «Про освіту». (2017). Відомості Верховної Ради, 38-39. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

²⁶³ Філіпчук, Г. Г. (2014). Націєтворчість освіти. Чернівці: Зелена Буковина.

²⁶⁴ Зязюн, І. А. (2011). *Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні*. Київ

²⁶⁵ Зязюн, І. А. (2000). Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ: МАУП.

²⁶⁶ Там само.

Це спрацьовуватиме вічно і сприятиме переходу навчання в самонавчання, освіти в самоосвіту, виховання й самовиховання»²⁶⁷. Школі потрібен учитель, приходить до висновку вчений, який «сам собі цікавий», тобто є самодостатньою індивідуальністю, педагогу-психолог, здатного бачити в дитині передусім людину з усіма її особливостями, бажаннями і проблемами і лише потім – учня, суб'єкта навчання й виховання²⁶⁸.

Ідеї Івана Андрійовича Зязюна щодо сучасного вчителя, підготовки майбутнього вчителя для нової української школи, формування університетської культури і культури педагогічного наставництва активно впроваджуються в систему вищої освіти. На основі фундаментального вивчення педагогічної спадщини М. Демкова, М. Драгоманова, К. Ушинського та ін., власного досвіду Іван Андрійович Зязюн збагатив педагогіку і психологію чималою кількістю нових аксіологічних смислів учительської професії: цінності самостійності (свобода, творчість, сміливість, незалежність, вибір власних цілей); щедрості (допомога, чесність, відповідальність, дружба); універсалізму (широта мислення, рівність, захоплення прекрасним, мудрість).

Головне місце в націєтворчій концепції педагогічної освіти Івана Зязюна відведено і підготовці майбутнього вчителя, зокрема, індивідуальній роботі, ретельному відбору на вчительську професію через співбесіду з молодими людьми, котрі виявили зацікавлення. У художньо-педагогічному наративі «Педагогіка добра» І. Зязюна²⁶⁹ читаємо: «... визначальна роль учителя в роки моєї юності для мене і моїх одноліток була настільки значущою і незамінною, що до цього часу я дотримуюсь переконання, що вчитель – основоположна сила соціального відтворення – культурного, економічного, політичного. Без цього неможливе осяжне майбутнє. Певно, це загальнопланетарна закономірність»²⁷⁰.

Із професійно орієнтованою метою включаємо тексти творів Івана Зязюна до уроків української мови у 10-11 класах.

Наприклад, пропонуємо таке завдання²⁷¹:

Прочитайте текст. Визначіть стильову належність і тип мовлення. Яка ваша думка стосовно означених у тексті проблем? У тексті є вислів "серце віддаю дітям". Хто автор цього крилатого вислову? Що вам відомо про цього педагога. Підготуйте короткий виступ на основі підібраних наукових джерел і книги «Школа під голубим небом».

Талановитій людині треба завжди пам'ятати, що шлях до зірок пролягає через труднощі...

Труднощі – це переборення життєвих суперечностей.

... «серце віддаю дітям». Віддаю щиро, душевно, **радісно**. І виховую цим щирість, душевність, радість. Одним словом – красу. Красу пізнання, красу творчого самоствердження – праці, красу спілкування людей, зрештою, красу нашого життя.

Впевненість у собі, як правило, – результат переживання людиною своїх можливостей у вирішенні тих завдань, які ставить перед нею життя, і особливо тих, які вона ставить перед собою сама.

²⁶⁷Зязюн, І. А. (2009). Учитель в тенетах Білої книги. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології, 14–21. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України.

²⁶⁸Зязюн, І. А. (2012). Немає педагогіки без педагога... *Рідна школа*, 4-5, с. 19-23.

²⁶⁹Зязюн І. А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реалії*. Київ: МАУП.

²⁷⁰Там само.

²⁷¹Семенов О. (2015). *Урок української мови у вимірах педагогічної дії*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка

Покликання учителя є навчання учнів своєю Поведінкою, своїми Знаннями, своєю Людяністю, своєю Свободою, своєю Любов'ю, своїм **Щастям**, своїм Талантом (І. Зязюн).

Виконання завдань, спрямованих на формування читацькоцентричної компетентності, створює природні ситуації міркувань і співпереживання, дозволяє більш якісно зрозуміти сутність особистісного характеру педагогічного знання. До того ж взаємодія мови педагогіки і мови творів художньої літератури, художньо-педагогічного нарративу в освітньому процесі розширює мовно-педагогічну картину світу майбутнього вчителя, увиразнює розуміння функцій мови, виховує інтерес до педагогічно-мовленнєвої діяльності.

Шлях до позитивних змін пролягає через наше серце і серце наших вихованців, – наголошував Іван Андрійович Зязюн. Почнімо із себе, з вироблення у себе готовності бути носієм високої загальної, мовної культури. Дійсно, від наших особистісних якостей, переконливого слова, культури мислення (самокритичності, глибини, гнучкості, оперативності), культури поведінки (ввічливості, тактовності, інтелігентності, коректності) значною мірою залежить мовно-національна вихованість молоді. Це є можливим, якщо педагогічна майстерність учителя неперервно вдосконалюється шляхом глибокого вивчення психопедагогіки й забезпечує високий рівень педагогічної взаємодії з учнями та колегами. Надаючи великого значення педагогічній дії І. Зязюна²⁷² доводив, що її справжня вартість виявляє себе в нерозривній єдності слова і діла двох «рівнозначних суб'єктів за змістовною сутністю – Людина і Людина»²⁷³.

Список літератури:

- Андрущук, І. (2019). Професійний розвиток науково-педагогічних/дидактичних і педагогічних працівників закладів вищої освіти України і Республіки Польща в контексті освіти для миру. *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju*: зб. наук. пр. Т. 2. Міністерство освіти і науки України, НАПН України. Київ: ТОВ «Юрка Любченка». С.153-166.
- Андрущенко, В., Бойченко, М., Горбунова, Л. ... Надольний, Л. (2012). *Філософсько-методологічні засади підвищення якості вищої освіти України: європейський вимір*: монографія. К. : Педагогічна думка.
- Гончаренко, С.У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.
- Гончаренко, С.У. (Уклад.). (2000). *Професійна освіта: словник*. Ничкало, Н.Г. (Ред.). Київ: Вища школа.
- Грінченко, Б. (Ред.). (1958-1959). *Словарь української мови*: у 4 т. Київ: Вид-во АН УРСР.
- Бацевич, Ф.С. (2009). *Основи комунікативної лінгвістики*: підручник. Київ: ВЦ «Академія».
- Бойко, А.М. (2008). Особистість. *Енциклопедія освіти*. Кремень, В.Г. (Ред.). К.: Юрінком Інтер. С. 628.
- Вільк, Г. Семантика труда в русско-польском языковом сопоставлении. URL: https://wydawnictwo.us.edu.pl/sites/wydawnictwo.us.edu.pl/files/semantika_g_wilk_czw_st_e.pdf

²⁷²Зязюн, І.А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реальні*. Київ: МАУП.

²⁷³Там само.

- Вільчинська, Т. (2018). Слово і концепт: методика аналізу. *Лексика на перетині наукових парадигм*: монографія. Струганець, Л. (Ред.). Тернопіль: Осадца Ю.В. С. 106-122.
- Загнітко, А.П. (2008). *Основи дискурсології*: науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ.
- Закон України «Про вищу освіту». (2014). *Відомості Верховної Ради*, 37-38, ст. 2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон України «Про освіту». (2017). *Відомості Верховної Ради*, 38-39. Електронний ресурс. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
- Захарченко, В.М., Калашнікова, С.А., Луговий, В.І., Ставицький, А.В., Рашкевич, Ю.М., &Таланова, Ж.В. (2014). Національний освітній глосарій: вища освіта. 2-е вид., перероб. і доп. Кремень, В.Г. (Ред.). Київ: Плеяди. С.14.
- Зязюн, І.А. (1999). Людина в контексті гуманітарної філософії. І. Зязюн, Т. Левовицький, Н. Ничкало, І. Вільш (Ред.). *Професійна освіта: педагогіка і психологія*, 1, с. 323-332. Київ, Ченстохова.
- Зязюн, І. А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реалії*. Київ: МАУП.
- Зязюн, І. А. (2009). Учитель в тенетах Білої книги. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. С. 14-21.
- Зязюн, І. А. (2011). *Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні*. Київ.
- Зязюн, І.А. (2012). Немає педагогіки без педагога... *Рідна школа*, 4-5, с. 19-23.
- Зязюн, І.А. (2003). Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії. *Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти*: монографія. С. 13.
- Зязюн, І.А. Семенов, О. (2015). *Урок української мови у вимірах педагогічної дії*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Іван Павло II. Послання Папи Івана Павла II. (2001). К.: Літопис. URL: www.litopys.lviv.ua/.../filosofija_1.html
- Кононенко, В.І. (2006). Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*, 2-3, 111-117. Київ.
- Концепція «Нова українська школа» 2016 р. URL:
- Космеда, Т.А. (2000). *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка.
- Котарбінський, Т. (1963). *Вибрані твори*. М.: Вид-во іноземної літератури. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
- Кремень, В.Г. (Гол. ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер.
- Кремень, В.Г. (2014). Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Доповідь Президента НАПН України В.Г. Кременя на Загальних зборах НАПН України 30 жовтня 2014 р. Електронний ресурс. URL: <http://www.mext.go.jp>.
- Кремень, В. (2019). Освіта як запорука миру: шлях до людини. *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju*: зб. наук. пр. Т.1. Міністерство освіти і науки України, НАПН України. Київ: ТОВ «Юрка Любченка». С. 6.
- Лаврінченко, О. (2016). Естетичні цінності у людиноцентристській філософії І.А. Зязюна. Товажнянський, Л.Л., Романовський, О.Г. (Ред.). *Проблеми та перспективи*

- формування національної гуманітарно-технічної еліти, 45 (49), ч. 1, 54-62. Харків: НТУ «ХПІ».
- Маленко, О.О. (2010). *Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовтвочності (від фольклору до постмодерну): монографія*. Харків: Харківське історико-філологічне товариство.
- Марьяк, Х. *Проба історіографічного переліку польських прислів'їв і приказок. хронологія пареміологічних збірок*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/proba-istoriografichnogo-pereliku-polskih-prisliviy-i-prikazok-hronologiya-paremiologichnih-zbirok>
- Мацько, Л. (2009). *Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»*. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. С. 75.
- Ничкало, Н. (2009). Філософія освіти і педагогіка праці в науковій діяльності професора Зигмунта Вятровського. *Педагогіка і психологія проф. освіти, 1*, 253-260.
- Ничкало, Н. (2010). Ідея суспільства знань і праці в наукових пошуках. *Теорія і практика управління соціальними системами, 3*, 22-28.
- Ничкало, Н.Г. (2010 а). Професійна педагогіка у контексті розвитку людського капіталу. Електронний варіант. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sitimn/2010_23/Profesiina_pedagogika_u_konteksti_rozvtuku.pdf
- Ничкало, Н.Г. (2011). Педагогіка праці і професійна підготовка в системі педагогічних наук. *Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття: зб. наук. пр. Черкаси-Київ*. С. 142-152.
- Ничкало, Н.Г. (2014). *Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія*. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова.
- Плав'юк, В.С. (1946). *Приповідки або українсько-народна філософія*. Електронний ресурс. Едмонтон, Альберта. URL: <http://diasporiana.org.ua/folklor/7784-plavyuk-v-p-Przyslowia-polskie>
- Прокопович, М. (Пер. з італ.). (2005). *Іван Павло II. Пам'ять та ідентичність. Бесіди на зламі століть*. Львів: Літопис. С. 111.
- Радзівєвська, Т.В. (2018). *Дискурсивні простори: історико-лінгвістичний вимір*. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство».
- Семеног, О.М. (2015). Краса вчительської праці у рефлексіях українських і польських педагогів. *Порівняльна професійна педагогіка, 2*, 137-142.
- Семеног, О. (2015а). *Урок української мови у вимірах педагогічної дії*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Семеног, О.М. (2017). Етнолінгводидактична культура учителя у праксеологічному вимірі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць*. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт. С. 461-471.
- Сисоєва, С.О., Соколова, І.В. (2010). *Проблеми неперервної освіти: тезаурус наукового дослідження*. наук. видання НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. К.: ЕКМО, 2010. С. 327.
- Сисоєва, С. (2012). Сфера освіти як об'єкт дослідження. *Освітологія: польсько-український /українсько-польський щорічник, 1*, 23. К.: ВП «Едельвейс».
- Сітарська, Б. (2005). *Теоретичні і методологічні засади дидактичних завдань з педагогіки у процесі підготовки та вдосконалення вчителів*. (Автореф. дис.

- док. пед. наук). Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Сковорода, Г. (1973). *Повне зібрання творів*. У 2 т. Т. 1. К.: Дніпро.
- Сковорода, Г. (1995). *Пізнай в собі людину*. Львів: Світ.
- Сучасний словник іншомовних слів (2007). Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС.
- Серебрянська, І.М. (2018). *Освіта в Україні: спостереження крізь призму мовної картини світу*: монографія. Харків: Видавництво Іванченка І. С.
- Словник української мови (онлайн). (2016). Томи 1–6. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. URL: <http://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=216374&page=1238>.
- Тараненко, О.О. (2012). Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 3, с. 3-31; 5, с. 13-40; 6, с. 3-22.
- Тараненко, О.О. (2013). Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 6, с. 3-26.
- Тараненко, О.О. (2014). Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця ХХ–початку ХХІ ст.). *Мовознавство*, 1, с. 3-31; 3, с. 3-33; 5, с. 14-34.
- Терепищій, С.О. (2016). *Сучасні освітні ландшафти*. К.: «Фенікс». С. 3.
- Товкало, М. (Ред.) (2016). *Нова українська школа: основи Стандарту освіти*. Львів: Україна. (1971). *Словник української мови: в 11 томах* (Т. 2). Електронний ресурс. URL: <http://sum.in.ua/s/ghidnistj>
- Україна. (2017). Проект концепції розвитку педагогічної освіти. Електронний ресурс. URL: <https://osvita.ua/school/reform/58718/>
- Філіпчук, Г.Г. (2014). Націєтворчість освіти. Чернівці: «Зелена Буковина».
- Яременко, В.В., Сліпушко, О.М. (2006). *Новий тлумачний словник української мови: 200 000 слів* (Т. 1). Київ: Аконті.
- Abramowicz M., J. Bartmiński, W. Chlebda, *Językowo-kulturowy obraz świata Słowian na tle porównawczym*: http://www.ethnolinguistica-slavica.org/index.php?option=com_content&view=article&id74:jzykowo-kulturowy-obraz-wiata-sowian-na-tle-porownawczym&catid=4:2008-12-13-17-04-25&Itemid=3
- ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Electronic resource. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annexrecommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf> Last accessed: 3.03.2019.
- Bilicki, T. (2000). Dziecko i wychowanie w pedagogii Jana Pawła II. Kraków. S. 55.
- Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. Electronic resource. URL: http://www.iau-aiu.net/sites/all/files/Bucharest_Dec_0.pdf
- Denek, K. (2000). *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 21.
- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. (2004). T.3. Warszawa: Wydawnictwo «Żak», 2004. С. 703.
- Jedynak, S. (Red.). (1994). *Mały słownik etyczny*. Bydgoszcz.
- Grzegorzczukowa, R. (1999). *Pojęcie językowego obrazu świata. Językowy obraz świata*. Lublin: UMCS. S. 39-47.

- Karta nauczyciela po zmianach z 6 grudnia 2007 r. (2008). Poznań: Oficyna Ekonomiczna Wydawnictwa.
- Okoń, W. (2007). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak».
- Report of Commission of the European Communities. *Memorandum on Lifelong Learning*. (2018). Electronic resource. Brussels. URL: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
- Stefańska-Jokiel, K. (2006). *Przysłowia polskie*. Wrocław: Wyd. Europa.
- Słownik języka polskiego. URL: <https://sjp.pwn.pl/sjp/nauczyciel;2487580.html>
- Synonim, Net. Największy internetowy słownik synonimów. Electronic resource. URL: <https://synonim.net/synonim/nauczyciel>.
- Szulc, A. (1984). *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego: dydaktyka języków obcych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- The Human Security Framework and National Human Development Reports: A Review of Experiences and Current Debates. NHDR Occasional Paper. Ed. by R. Jolly and D. Basu Ray. Electronic resource. New York: UNDP, 2006. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-security-framework-and-national-human-development-reports> (data of appeal: 12.11.2019).
- Turning Education Structures in Europe. Retrieved from: <http://tuning.unideusto.org>.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym. Electronic resource. Mode of access: URL: <https://www.nauka.gov.pl> (дата звернення: 07.09.2022); USTAWA z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf>
- World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action. Electronic resource. 9 October 1998. Paris. URL: http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm (data of appeal: 12.11.2019).
- Wasyluk, A., Tanaś, M. (2006). *Leksykon Pedagogiczny. Angielsko-polsko-ukraiński*. Warszawa-Kijów : Wyd. Naukowe NOVUM.
- Wiatrowski, Z. (2010). *Praca człowieka – wątpliwości, nieporozumienia i realia/ Semper in Altum. Zawsze wzwyż*. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Stalowa Wola. S. 613.
- Workshop «Measurement of Human Security». Summary of Deliberations. Harvard University JFK School of Government, November 30, 2001. URL: <http://www.humansecurity-chs.org/activities/outreach/measure.html>

ABOUT THE AUTHORS

Anishchenko Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Andragogy of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Akatrini Volodymyr – president of the Bukovina-Chernivtsi Society of Librarians, director of the historical and ethnographic museum Kostyantyn Mandichevych Bagrynivka Lyceum of the Kamianetska Village Council of the Chernivtsi Region (Bagrynivka Village, Chernivtsi Region)

Akatrini Mykhailo – principal of Lyceum of the Kamianetska Village Council of the Chernivtsi Region (Bagrynivka Village, Chernivtsi Region)

Boychuk Iryna – associate professor of the Department of Music, Candidate of psychological sciences

Churikova-Kushnir Olha – Candidate of Pedagogical Sciences, Honored Artist of Ukraine, Professor of the Department of Music of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine)

Churikov Yevhen – Doctor of Philosophy (Musical Art), Soloist-Hornist of the Zagreb Philharmonic (Zagreb, Croatia)

Constantinov Valentin – Doctor of historical sciences, Professor State Pedagogical University «Ion Creangă» from Chisinau

Derda Ivan – People’s Artist of Ukraine, Associate Professor, Head of the Section of the Department of Music of the Faculty of Pedagogy, Psychology and Social Work of Yuri Fedkovych National University of Chernivtsi

Filipchuk Heorhiy – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Filipchuk Nataliia – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher at the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Holovchenko Hlib – Doctor of Pedagogical Sciences, Eminent Journalist of Ukraine, Acting Director of the Ukrainian Institute of Advanced Training for TV & Radio Broadcast and the Press experts

Holovchenko Maryna – Junior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Hryshchenko Yuliia – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Nychkalo Nellia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician-Secretary of the Department of Professional and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Ivashchuk Anton – associate professor of the Department of Foreign Languages, Doctor of Philosophy in the field of pedagogy

Khomych Lidia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Research of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Komarovska Oksana – Doctor of Sciences in Pedagogy, professor Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine

Kostyk Liubov – Candidate of Philological Sciences, Practical Psychologist, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Komisaryk Mariia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Kuznetsova Kateryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Lukianova Larysa – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Lymarenko Lidiia – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Cultural Studies, Head of the Department of Cultural Studies of Kherson State University, Honored Worker of Culture of Ukraine

Matveieva Olha – Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Pașca Eugenia Maria – Professor, Gheorghe Enescu National University of Arts (Iasi, Romania)

Prokopchuk Viktoriia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Playing Musical Instruments at the Institute of Arts of the Rivne State University of Humanities

Semenoh Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian Language and Literature of the Makarenko Sumy State Pedagogical University

Seytsova Liuboslava – PhD, CSc. Department of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy, Comenius University in Bratislava, Slovakia

Solomakha Svitlana – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Senior Research Fellow at the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Sotska Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Vice-director for Scientific and Experimental Work at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, the Head of UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century

Sophronii Zoia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music of Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Sulaieva Nataliia – Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Dean of the Faculty of Pedagogical and Art Education of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Honored Artist of Ukraine

Taniavska Yaryna – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Assistant of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Special Education of Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University

Terentieva Nataliia – Doctor of pedagogical sciences, Professor National Pedagogical Dragomanov University

Todoschuk Veronika – Candidate of Cultural Studies, Assistant Professor of the Department of Romanian and Classical Philology of the Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Trynus Olena – Candidate of Pedagogic Sciences, senior researcher, Scientific Secretary, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of NAES of Ukraine

Tusheva Viktoriia – Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Voliarska Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Researcher of the Department of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy, Comenius University in Bratislava, Slovakia

Vovk Myroslava – Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Yanytska-Panek Tereza – Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Senior Lecturer at the Stefan Batory Academy of Applied Sciences (Skierniewice, Poland)

Zahajska Halyna – Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor at the Department of Romanian and Classical Philology, Faculty of Philology, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акатріні Володимир – голова Буковинсько-Чернівецького товариства бібліотекарів, директор історико-етнографічного музею у Багринівському ліцеї Кам'янецької сільської ради Чернівецької області імені Костянтина Мандичевського (с. Багринівка, Чернівецька область)

Акатріні Михайло – директор Багринівського ліцеї Кам'янецької сільської ради Чернівецької області (с. Багринівка, Чернівецька область)

Аніщенко Олена – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Бойчук Ірина – кандидат психологічних наук, доцент кафедри музики педагогічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Вовк Мирослава – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Волярська Олена – доктор педагогічних наук, доцент, науковий співробітник кафедри педагогіки й андрагогіки філософського факультету університету Коменського м. Братислава, Словаччина

Головченко Гліб – доктор педагогічних наук, Заслужений журналіст України, в.о. директора Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіо і преси

Головченко Марина – молодший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Грищенко Юлія – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Дерда Іван – народний артист України, професор, завідувач вокальної секції факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Іващук Антон – доцент кафедри іноземних мов, доктор філософії в галузі педагогіки, доцент Національного університету «Львівська політехніка»

Загайська Галина – кандидат філологічних наук, асистент кафедри румунської та класичної філології філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Танявська Ярина – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Комаровська Оксана – доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України

Комісарик Марія – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Константінов Валентин – доктор історичних наук, професор, Кишинівський державний педагогічний університет імені І. Крянге

Костик Любов – кандидат філологічних наук, практичний психолог, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кузнецова Катерина – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Лимаренко Лідія – заслужений працівник культури України, доктор педагогічних наук, професор кафедри культурології факультету культури і мистецтв, художній керівник та режисер-постановник навчального народного театру «Студі-Арт» Херсонського державного університету

Лук'янова Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Матвєєва Ольга – доктор педагогічних наук, професор, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Ничкало Нелля – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Паца Євгенія Марія – професор, Національний університет мистецтв Джордже Енеску м. Ясси, Румунія

Прокопчук Вікторія – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету

Семеног Олена – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Сейцова Любослава – PhD, CSc, кафедра педагогіки та андрагогіки, філософський факультет Університету Коменського в Братиславі

Соломаха Світлана – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Сотська Галина – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, керівник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»

Софронія Зоя – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Сулаєва Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогічної і мистецької освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, заслужена артистка України

Танявська Ярина – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Терентьева Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Тодошук Вероніка – кандидат культурології, Чернівецькій національний університет імені Юрія Федьковича

Тринус Олена – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, учений секретар Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Тушева Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Філіпчук Георгій – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України

Філіпчук Наталія – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Хомич Лідія – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Чуриков Євген – доктор філософських наук (музичне мистецтво), соліст-горніст Загребської філармонії (Загреб, Хорватія)

Чурикова-Кушнір Ольга – кандидат педагогічних наук, заслужена артистка України, професор кафедри музичного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Яницька-Панек Тереза – доктор наук в галузі педагогіки, професор, старший викладач Академії прикладних наук імені Стефана Баторія (Скєрневіци, Польща)

**DEVELOPMENT OF MODERN ART AND PEDAGOGICAL EDUCATION:
NATIONAL AND EUROPEAN CONTEXT**

Collective volume

Compilers:

Nychkalo Nellia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician-Secretary of the Department of Professional and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Vovk Myroslava, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Hryshchenko Yuliia, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Filipchuk Nataliia, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher at the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Holovchenko Maryna, Junior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Монографія

Укладачі:

Ничкало Нелля – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Мирослава Вовк, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Юлія Грищенко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Наталія Філіпчук, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Марина Головченко, молодший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

**EVOLUȚIA ARTEI MODERNE ȘI A EDUCAȚIEI PEDAGOGICE:
CONTEXT NAȚIONAL ȘI EUROPEAN
*Volum colectiv***

Editori:

Nychkalo Nella, doctor în științe pedagogice, profesor, membru titular al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina, academician-secretar al Departamentului de Educație Profesională și a Adulților al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina

Vovk Myroslava, doctor în științe pedagogice, cercetător științific superior, șef al Departamentului privind conținutul și tehnologiile formării pedagogice al Institutului de educație pedagogică și educație pentru adulți „Ivan Zyazyun” al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina

Hryshchenko Yuliia, candidat în științe pedagogice, cercetător științific principal, cercetător superior la Departamentul privind conținutul și tehnologiile formării pedagogice al Institutului de educație pedagogică și educație pentru adulți „Ivan Zyazyun” al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina

Filipchuk Nataliia, doctor în științe pedagogice, cercetător științific principal, cercetător principal la Departamentul privind conținutul și tehnologiile formării pedagogice al Institutului de educație pedagogică și educație pentru adulți „Ivan Zyazyun” al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina

Holovchenko Maryna, cercetător științific junior la Departamentul privind conținutul și tehnologiile formării pedagogice al Institutului de educație pedagogică și educație pentru adulți „Ivan Zyazyun” al Academiei Naționale de Științe ale Educației din Ucraina

*«Лише Ви, Вчителю,
залишаєтеся вічно
сповідуваною і вічно живою
Цінністю, непідвладною
часу і меркантильним
дріб'язковостям
миттєвості»*

Іван Зязюн